

**ÚRAD VEREJNÉHO ZDRAVOTNÍCTVA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY**

**Trnavská cesta 52
P.O.BOX 45
826 45 Bratislava**

***Vyhodnotenie
Programového vyhlásenia vlády SR za úsek
verejné zdravotníctvo k 30.6.2008***

Bratislava, júl 2008

Úrad verejného zdravotníctva SR

Úloha č. 29

Vláda presadí zvýšenie významu verejného zdravotníctva pre zachovanie zdravia občanov. Inštitúcie verejného zdravotníctva musia svojimi aktivitami a komplexnou odbornou činnosťou minimalizovať pôsobenie rizikových faktorov na zdravie obyvateľov, čím možno dosiahnuť skvalitnenie života a predĺženie ľudského veku.

1. Pripraviť nový návrh zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia.**Plnenie:**

Vládny návrh zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia bol schválený NR SR dňa 21.6.2007. K návrhu zákona boli pripravené vykonávacie predpisy v počte 22, ktoré boli schválené v Stálej pracovnej komisii pre technické právne predpisy LRV SR. Zákon 355/2007 Z. z. o ochrane podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov nadobudol účinnosť 1. septembra 2007.

Záver: splnená.

2. Pripraviť novelu zákona č. 377/2004 Z. z. o ochrane nefajčiarov.**Plnenie:**

Novela zák. č. 377/2004 Z. z. o ochrane nefajčiarov bola navrhnutá ako iniciatívny materiál do Plánu hlavných úloh MZ SR na rok 2008 (schválený v GP ministra uznesením č. 31/GP dňa 21.1.2008) s termínom predloženia do vlády SR 16.10.2008. Návrh novely zákona č. 377/2004 Z. z. o ochrane nefajčiarov bol schválený GP ministra zdravotníctva dňa 21.1.2008 uzn. GP č. 32. Po zapracovaní pripomienok z GP ministra zdravotníctva bol návrh zaslaný listom č. CKTA/2157/2008 zo dňa 23.1.2008 na SLaP MZ SR na zabezpečenie ďalšieho legislatívneho konania. Materiál je po MPK a po vyhodnotení a zapracovaní pripomienok bol zaslaný na SLaP MZ SR na zabezpečenie ďalšieho schvaľovacieho legislatívneho procesu.

Záver: úloha sa plní s termínom splnenia do 16.10.2008.

Čiastkové rozpracované úlohy ÚVZ SR**A) OBLASŤ HYGIENY VÝŽIVY, BEZPEČNOSTI POTRAVÍN A KOZMETICKÝCH VÝROBKOV****Úloha č. 1.**

„Zabezpečiť na všetkých úrovniach v súlade s novou legislatívou nezávislý a objektívny výkon štátneho zdravotného dozoru a potravinového dozoru“.

Plnenie:

Správa z výkonu úradnej kontroly potravín orgánov verejného zdravotníctva za rok 2007 bola spracovaná a predložená gestorovi úlohy Ministerstvu pôdohospodárstva SR, Sekcii potravinárstva, listom č. OHVPBKV/1714/2008 zo dňa 22.1.2008. Ministerstvo pôdohospodárstva vypracováva každoročne spoločnú správu o úradnej kontrole potravín za Slovenskú republiku a vypracováva výročnú správu o implementácii viacročného národného plánu pre úradnú kontrolu potravín v SR a zasiela Európskej komisii do Bruselu.

V roku 2008 je štátny zdravotný dozor a potravinový dozor (ďalej „úradná kontrola“) vykonávaný priebežne podľa Viacročného národného plánu pre úradnú kontrolu potravín

v pôsobnosti orgánov verejného zdravotníctva - aktualizácia na rok 2008, vyhlásená Úradom verejného zdravotníctva Slovenskej republiky (list č.OHVBOKV/2290/2008 zo dňa 28. 1. 2008) .

Záver: Úloha sa plní priebežne a vyhodnocuje sa 2x do roka, k 15.1. záverečná správa.

Úloha č. 2.

„Program озdravenia výživy obyvateľov SR“. Plniť opatrenia, vyplývajúce z programu za rezort zdravotníctva.

Plnenie:

V nadväznosti na úlohy vyplývajúce z Plánu práce vlády Slovenskej republiky (schválený uznesením vlády SR č. 1092 z 19.12. 2007) a následne na Plán hlavných úloh Ministerstva zdravotníctva SR na rok 2008 schváleného uzn. GP MZ SR č. 31 zo dňa 21.1.2008 boli listom ministra zdravotníctva požiadané všetky rezorty o nomináciu zástupcu do pracovnej skupiny pre aktualizáciu „Programu озdravenia výživy obyvateľstva Slovenskej republiky“ (list č. 14494 – 2/2008 – ŠT zo dňa 19. 5. 2008). Cieľom pracovnej skupiny je aktualizovať „Program озdravenia výživy obyvateľov SR“ v súlade s viacerými dôležitými prijatými dokumentmi WHO a Európskej Únie v oblasti výživy, ktoré sú podkladom pre jeho aktualizáciu. V plnení úlohy sa pokračuje v súlade s prijatým časovým harmonogramom Plánu hlavných úloh Ministerstva zdravotníctva SR na rok 2008 tak, aby termín 31. 12. 2008 bol dodržaný.

Záver: plní sa priebežne.

Úloha č. 3.

„Zabezpečiť na všetkých Regionálnych úradoch verejného zdravotníctva v SR skvalitnenie poradenských činností zameraných na

- zmeny stravovacích zvyklostí obyvateľov,
- zmeny postoja občanov k vlastnému zdraviu,
- informovanie občanov o zásadách správnej výživy, výživovej skladbe potravín, nových druhoch potravín a rizikách vyplývajúcich z nesprávnej výživy“.

Plnenie:

Programové vyhlásenie vlády, v ktorom bola rozpracovaná uvedená úloha, bolo uverejnené v Informačnom bulletine hlavného hygienika č. 3/2006 a zaslané na všetky regionálne úrady verejného zdravotníctva v SR sprievodným listom č. KR/17317/2006 zo dňa 13.11.2006 na jej zabezpečenie. O Programovom vyhlásení vlády SR na roky 2006-2010 boli informovaní aj riaditelia RÚVZ v SR na porade, ktorá sa konala v dňoch 15. – 16. 8. 2006 v Lučenci.

Úloha sa plní naďalej priebežne prostredníctvom poradenských činností, realizovaných poradňami zdravia regionálnych úradov verejného zdravotníctva v SR. Počet klientov, ktorým bolo poskytnuté odborné poradenstvo v poradniach zdravej výživy za uplynulé obdobie bol 36 983. Úloha je zameraná aj na sledovanie a usmerňovanie stravovacích návykov a pohybovej aktivity v rámci monitorovacieho projektu „Sledovanie vybraných výživových ukazovateľov u vybraných skupín populácie Slovenska“. Výsledky monitorovania výživového stavu za rok 2007 boli spracované k 31. 1. 2008. Vyhodnotenie plnenia úlohy za rok 2008 bude spracované v správe k 31. 1. 2009.

Záver: splnená a ďalej sa plní priebežne.

Úloha č. 4.

„Podporovať legislatívne normy s úpravou negatívnych a pozitívnych faktorov vo výžive“ .

Plnenie:

Odborní pracovníci ÚVZ SR sa zúčastnili na tvorbe európskej legislatívy v oblasti bezpečnosti potravín, ktoré sú následne transponované do nášho právneho systému. Za posledné roky boli zapracované smernice Európskej komisie do 35 výnosov Ministerstva pôdohospodárstva a Ministerstva zdravotníctva vydaných v rámci Potravinového kódexu Slovenskej republiky a 6 nariadení vlády Slovenskej republiky týkajúcich sa kozmetických výrobkov.

ÚVZ SR sa naďalej aktívne zúčastňuje na realizácii úloh vyplývajúcich z návrhu nariadenia EP a Rady o výživových a zdravotných tvrdeniach v označení potravín (nariadenie č. 1924/2006 z 20. decembra 2006).

V nadväznosti na čl. 13 ods. 2 nariadenia (ES) č. 1924/2006 ÚVZ SR zaslal dňa 31. 1. 2008 Európskej Komisii národný zoznam zdravotných tvrdení súvisiacich s potravinami umiestnenými na trhu v SR. Súčasne ÚVZ SR na rôznych odborných fórach priebežne informuje o danej problematike potravinársky priemysel aj odbornú verejnosť.

Záver: splnená a ďalej sa plní priebežne.

Úloha č. 5.

„Zabezpečiť výkon potravinového dozoru nad zdravotnou bezpečnosťou epidemiologicky rizikových potravín, s osobitným zreteľom na kontrolu dodržiavania mikrobiologických kritérií a systémov správnej výrobných praxe, nad zdravotnou bezpečnosťou potravín na osobitné diétne použitie, vrátane potravín pre celiatikov, fenylketonurikov, diabetikov, potravín pre dojčatá a malé deti a výživové doplnky“

Plnenie:

Úradnú kontrolu potravín nad epidemiologicky rizikovými potravinami vykonávajú orgány verejného zdravotníctva v súlade s Viacročným národným plánom pre úradnú kontrolu potravín v pôsobnosti orgánov verejného zdravotníctva rozpracovanom podľa požiadaviek nariadenia EP a Rady č. 882/2004 z 29. apríla 2004 o úradných kontrolách. Vyhodnotenie výkonu úradnej kontroly potravín orgánov verejného zdravotníctva sa vykoná k 31. 12. 2008.

Za rok 2007 bola úloha splnená a posledné výsledky z výkonu úradnej kontroly potravín boli vypracované k 31. 12. 2007. Správa z výkonu úradnej kontroly potravín orgánov verejného zdravotníctva za rok 2007 bola spracovaná a predložená gestorovi úlohy Ministerstvu pôdohospodárstva SR, sekcii potravinárstva, listom č. OHVPBKV/1714/2008 zo dňa 22.1.2008, ktorý vypracováva každoročne spoločnú správu o úradnej kontrole potravín za Slovenskú republiku a vypracováva výročnú správu o implementácii viacročného národného plánu pre úradnú kontrolu potravín v SR a zasiela Európskej komisii do Bruselu.

V roku 2008 sa pokračuje v plnení úlohy zabezpečiť úradnú kontrolu nad zdravotnou bezpečnosťou epidemiologicky rizikových potravín, vrátane potravín na osobitné diétne použitie, potravín pre celiatikov, fenylketonurikov, diabetikov, potravín pre dojčatá a malé deti a výživové doplnky priebežne podľa Viacročného národného plánu pre úradnú kontrolu potravín v pôsobnosti orgánov verejného zdravotníctva v SR - aktualizácia na rok 2008, vyhlásená Úradom verejného zdravotníctva Slovenskej republiky (list č.OHVBOKV/2290/2008 zo dňa 28. 1. 2008).

Záver: splnená a ďalej sa plní priebežne podľa plánu.

Úloha č. 6.

„Presadzovanie preventívnych opatrení v oblasti kozmetických výrobkov, s osobitným zameraním na alergény a zakázané látky“.

Plnenie:

Plnenie úlohy pokračuje v zmysle stanoveného plánu a v rámci výkonu štátneho zdravotného dozoru sa vykonáva kontrola bezpečnosti kozmetických výrobkov zameraná na dodržiavanie ustanovení zákona 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o doplnení a zmene niektorých zákonov a nariadenia vlády č. 658/2005 Z. z., ktorým sa ustanovujú požiadavky na kozmetické výrobky v oblasti zakázaných, povolených látok, iných regulovaných látok a označovania kozmetických výrobkov.

Záver: plní sa priebežne podľa plánu a vyhodnocuje 2x do roka, k 15. 1. záverečná správa.

Úloha č. 7.

„Presadzovanie preventívnych opatrení v oblasti znižovania zdrojov kontaminácie potravinového reťazca cudzorodými látkami ako sú dusičnany a dusitany, dioxíny a dioxínom podobné polychlórované bifenyly, reziduá pesticídov, ťažké kovy, mykotoxín,y s osobitným zreteľom na potraviny na osobitné výživové účely, vrátane potravín pre dojčatá a malé deti a epidemiologicky rizikové druhy potravín“

Plnenie:

Za rok 2007 bola úloha splnená a správa z výkonu úradnej kontroly orgánov verejného zdravotníctva za rok 2007 bola spracovaná a predložená gestorovi úlohy Ministerstvu pôdohospodárstva SR, sekcii potravinárstva, listom č. OHVPBKV/1714/2008 zo dňa 22.1.2008, ktorý vypracováva každoročne spoločnú správu o úradnej kontrole potravín za Slovenskú republiku a vypracováva výročnú správu o implementácii viacročného národného plánu pre úradnú kontrolu potravín a zasiela Európskej komisii do Bruselu.

V roku 2008 sa pokračuje v plnení úlohy a úradná kontrola nad zdravotnou bezpečnosťou potravín z pohľadu chemických rizík kontaminácie, s dôrazom na potraviny na osobitné výživové účely, je vykonávaná priebežne podľa Viacročného národného plánu pre úradnú kontrolu potravín v pôsobnosti orgánov verejného zdravotníctva - aktualizácia na rok 2008, vyhlásená Úradom verejného zdravotníctva Slovenskej republiky (list č.OHVBOKV/2290/2008 zo dňa 28. 1. 2008) .

Záver: splnená a ďalej sa plní priebežne podľa plánu.

Úloha č. 8.

„Rozpracovať spoločné EU princípy pre výkon úradnej kontroly nad potravinami v rámci viacročných národných plánov kontroly podľa požiadaviek čl. 43 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady č. 882/2004 z 29. apríla 2004 o úradných kontrolách, v zmysle kompetencií vyplývajúcich zo zákona č. 152/1995 Z. z. o potravinách v znení neskorších predpisov“

Plnenie:

Aktualizácia úloh na rok 2008 vo Viacročnom národnom pláne pre úradnú kontrolu potravín v pôsobnosti orgánov verejného zdravotníctva bola vypracovaná v súlade s požiadavkami nariadenia Európskeho parlamentu a Rady č. 882/2004 z 29. apríla 2004 o úradných kontrolách a zaslaná odborným usmernením hlavného hygienika SR č. OHVPBKV/2290/2008 zo dňa 29.1.2008 všetkým regionálnym úradom verejného zdravotníctva v SR pre zabezpečenie výkonu úradnej kontroly aj v roku 2008.

Záver: úloha splnená

Úloha č. 9.

„Zabezpečiť úlohy v oblasti ochrany zdravia obyvateľstva pri hlásení zdravotne škodlivých potravín a kozmetických výrobkov prostredníctvom informačných systémov Spoločenstva, ako sú Rýchly výstražný systém nad potravinami a krmovinami v SR a RAPEX nad kozmetickými výrobkami“.

Plnenie:

ÚVZ SR v nadväznosti na zákon č. 152/1995 Z. z. o potravinách v znení neskorších predpisov a zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o doplnení a zmene niektorých zákonov, naďalej priebežne zabezpečuje úlohy v oblasti ochrany zdravia obyvateľstva pri obdržaných hláseniach zdravotne škodlivých potravín, obalov a predmetov prichádzajúcich do styku s potravinami a zdravotne škodlivých kozmetických výrobkov prostredníctvom informačných systémov Spoločenstva, ako sú Rýchly výstražný systém nad potravinami a krmovinami v SR (RAPID ALERT SYSTEM) a výstražný systém RAPEX nad kozmetickými výrobkami. Hlásenia sa v zmysle stanovených termínov zasielajú na regionálne úrady verejného zdravotníctva, ktoré vykonávajú kontroly u výrobcov, distribútorov a v obchodnej sieti vo veci zabezpečovania nápravných opatrení pred ohrozením verejného zdravia zdravotne škodlivými potravinami a nebezpečnými kozmetickými výrobkami. Za uplynulé obdobie bolo v systéme RAPEX nad kozmetickými výrobkami hlásených spolu 196 zdravotne škodlivých výrobkov v rámci Európskej únie, z čoho bolo na trhu v Slovenskej republike nájdených 8 druhov zdravotne škodlivých výrobkov. Slovenská republika hlásila do systému RAPEX 2 druhy zdravotne škodlivých kozmetických výrobkov. ÚVZ SR a RÚVZ v SR zabezpečovali opatrenia pri zistení 24 druhov zdravotne škodlivých potravín a predmetov prichádzajúcich do styku s potravinami na trhu v SR hlásených v rámci systému RAPID ALERT Národným kontaktným bodom za uplynulé obdobie.

Záver: úloha sa plní priebežne.

B) OBLASŤ OCHRANY ZDRAVIA PRED ŽIARENÍM

Úloha č. 1.

Vypracovať návrh kritérií správnej praxe pri lekárskom ožiarení – vypracovať a uverejniť bezpečnostné návody a odporúčania.

Plnenie:

Úloha bola anotovaná z dôvodov aproximácie práva EU do nášho právneho systému. Plnenie úlohy má zabezpečiť, aby sa lekárske ožiarenie vykonávalo na úrovni porovnateľnej s vyspelými štátmi Európy. Zahrňuje technické vybavenie, odbornú úroveň pracovníkov vykonávajúcich lekárske ožiarenia ako aj indikujúcich lekárov. Plnenie úlohy je rozdelené na jednotlivé časti tak, aby konečný termín plnenia úlohy bol dodržaný.

V uplynulom období sa pripravovala náplň skúšok prevádzkovej stálosti pre skiagrafické rtg pracoviská, tak aby bola trvale zachovaná kvalita vykonávaných skiagrafických rtg vyšetrení. Pracovníci odboru ochrany zdravia pred žiarením sa podieľali na hodnotení kvality rádioterapeutických prístrojov.

Pracovná skupina pre prípravu programov kvality pre jednotlivé lekárske vyšetrenia pripravila podklady pre hodnotenie kvality lekárskeho ožiarenia a vypracovala odbornú korektúru návrhov odborných usmernení MZ SR pre zabezpečenie kvality prístrojovej techniky používanej v radiačnej onkológii.

Záver : Úloha sa priebežne plní a vyhodnocuje sa k 30.6 a 31.12.

Úloha č. 2.

Vypracovať podrobné postupy a vzorové spôsoby zaznamenávania dávok, resp. údajov potrebných pre odhad radiačnej dávky pacientov, tak, aby mohli prevádzkovatelia v jednotnej forme predkladať Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky záznamy o dávkach pacientov a písomné záznamy o počte pacientov a veľkosti ožiarenia.

Plnenie:

Bola vykonaná analýza problémov k zabezpečeniu vyššie uvedených úloh. Požiadavky na prístrojové vybavenie jednotlivých odborov ochrany zdravia pred žiarením k zabezpečeniu programu kontroly kvality boli 13.3.2008 zaslané na príslušné RÚVZ v Slovenskej republike. Návrh je podkladom pre vedenie príslušných RÚVZ pre zabezpečenie potrebného prístrojového vybavenia k plneniu úlohy. Pracovníci so zdrojmi ionizujúceho žiarenia v zdravotníctve boli upozornení na povinnosti uložené v nariadení vlády SR č.340/2006 Z. z., t. j. vypracovať štandardné pracovné postupy. Plnenie uvedeného bude kontrolované pri výkone štátneho zdravotného dozoru.

V máji 2008 sa uskutočnilo pracovné rokovanie odborných pracovníkov v radiačnej ochrane, na ktorom boli podrobne prerokované relevantné otázky odhadov radiačnej záťaže pacientov.

Podľa požiadaviek klinických pracovníkov boli vykonané odborné odhady dávok na plod u tehotných pacientok.

Záver : Úloha sa priebežne plní a vyhodnocuje sa k 30.6 a 31.12.

Úloha č. 3:

Vypracovať podklady pre software pre potreby spracovania a vyhodnotenia dávok pacientov pre rôzne rádiodiagnostické typy vyšetrení.

Plnenie:

Obor ochrany zdravia pred žiarením ÚVZ SR v zmysle platnej legislatívy musí spracovávať údaje a hodnotiť radiačnú záťaž obyvateľov resp. jej vplyvy. K plneniu uvedeného je potrebné zabezpečiť vhodný software pre účely spracovania a vyhodnotenia dávok pacientov z diagnostickej rádiológie.

Na ÚVZ SR (OOZPŽ) boli v máji 2008 vypracované podklady pre návrh informačného systému o veľkosti ožiarenia pacientov v rádiológii, ktorý obsahuje požiadavky pre skiagrafické, skiaskopické, zubné, mamografické, CT, intervenčné vyšetrenia, ako aj vyšetrenia metódami nukleárnej medicíny.

Záver : Úloha sa priebežne plní.

Úloha č.4.

Zabezpečiť efektívnu činnosť ústredia radiačnej monitorovacej siete a radiačnej monitorovacej siete.

Plnenie:

Spoločné rokovanie jednotlivých zložiek radiačnej monitorovacej siete sa uskutočnilo 28.2.2008. Predmetom rokovania boli nasledovné úlohy:

- návrh monitorovacieho plánu na ďalšie monitorovacie obdobie,
- zistenie aktuálneho stavu stálych monitorovacích zložiek (personálne a prístrojové vybavenie),
- návrh opatrení na zefektívnenie práce radiačnej monitorovacej siete.

Záver : Úloha sa priebežne plní.

Úloha č. 5.

Vypracovať monitorovací plán a návrh na dovybavenie radiačnej monitorovacej siete a monitorovať radiačný monitoring územia SR.

Plnenie:

Monitorovanie rádioaktivity v životnom prostredí pre účely hodnotenia ožiarenia populácie sa vykonáva podľa požiadaviek a odporúčaní Európskej komisie C(2000/299) a (2000/473/Euratom). Cieľom monitorovania rádioaktivity v životnom prostredí je vytvoriť základ pre hodnotenie ožiarenia obyvateľstva. Monitorovanie sa vykonáva kontinuálne v zložkách životného prostredia ako sú vzduch, voda a pôda tak, aby bola zabezpečená zhoda so základnými požiadavkami na ochranu zdravia pred ionizujúcim žiarením. Monitorovací plán na rok 2008, schválený hlavným hygienikom Slovenskej republiky, bol rozoslaný na regionálne úrady verejného zdravotníctva dňa 4.4.2008.

Záver : Úloha je priebežne plnená v zmysle požiadaviek Európskej komisie.

Úloha č. 6.

Vypracovať správy, informovať verejnosť, poskytovať údaje príslušným inštitúciám EÚ.

Plnenie:

Komplexný prehľad o činnosti je uvedený je publikovaný vo výročnej správe úradov verejného zdravotníctva SR. Výsledky monitorovania rádioaktivity jednotlivých zložiek životného prostredia sú pravidelne zasielané príslušnej komisii EU. Informácie verejnosti sa poskytujú prostredníctvom masmédií.

Záver : Úloha je priebežne plnená.

C) OBLASŤ PODPORY ZDRAVIA

Úlohy č.:

1. Zabezpečiť plnenie projektov Národného programu podpory zdravia na všetkých úrovniach spoločnosti na roky 2006-2010

Plnenie:

Úloha sa plní priebežne a vyhodnocuje sa v rámci správy o činnosti ÚVZ SR a RÚVZ v SR vždy k 31.12. daného roka. Výsledky získané plnením projektov NPPZ budú použité pri spracovávaní správy o zdravotnom stave obyvateľstva. Široká verejnosť bola oboznamovaná s výsledkami prostredníctvom tlačových besied.

Preventívno-výchovné pôsobenie sa realizovalo predovšetkým na školách s vedomím spoluzodpovednosti za vytváranie hodnotovej orientácie mladej generácie, ktorá má zásadný význam pre smerovanie a stav spoločnosti v budúcnosti, predmetom nášho záujmu sú však aj ostatné vekové kategórie, ktorým sú adresované rozmanité prostriedky a spôsoby zdravotno-výchovného určenia.

Konkrétne realizačné výstupy sa týkajú plnenia:

Cieľ č. 1: Zdravý životný štýl

Iniciatívy zamerané na zvyšovanie zdravotného uvedomenia cestou informačno-propagačnej a intervenčnej činnosti možno zhrnúť nasledovne:

- Pre matky, zapojené do diania v materských centrách, sa zabezpečili viacúčelové tlačené informácie, preventívno-náučného zamerania (4 druhy letákov, brožúru, očkovacie

kalendáre), ktoré spolu s videofilmami z našej filmotéky - ako doplnok k prednáškovej činnosti - sú žiadanými mienkotvornými prostriedkami.

- Pre kolektívy učiteľov sa realizovali prednášky so zameraním na zneužívanie návykových látok.
- V súvislosti s podporou orálneho zdravia sa pre žiakov 1. a 2. roč. základných škôl uskutočnili k stomatohygiene, názorne sa demonštrovala správna technika čistenia zubov prostredníctvom modelu chrupu a mimickej bábky Adamko. Teoretický výklad bol doplnený praktickou časťou – možnosťou individuálneho nácviku čistenia zubov každého dieťaťa ako aj videokazetou. Súčasne sa žiakom I. stupňa základných škôl k danej téme poskytli maľovanky.
- Na požiadanie sa poskytovalo poradenstvo v oblasti využívania zdravotno-výchovných metodík, postupov a obsahového zamerania tematických celkov z výchovy k zdraviu. Podobne sa na požiadanie poskytovalo poradenstvo v oblasti práce so zdravotno-výchovným propagačným materiálom (letáky, plagáty, brožúry) a v oblasti výpožičky videofilmov. Využívanie videofilmov, z hľadiska počtu premietnutí pri aktivitách, resp. počtu zapožičaných titulov, má oproti predchádzajúcim rokom stúpajúci trend.

Cieľ č. 2: Starostlivosť o zdravie

- Pre deti školského veku a mládeži boli spracované a prednesené prednáškové bloky z oblasti výchovy k zodpovednému partnerstvu, manželstvu a rodičovstvu, protidrogovej prevencie, prevencie fajčenia, environmentálnej výchovy, správnej výživy, zdravého životného štýlu, prevencie chrípky i osvojovania si poznatkov z oblasti osobnej hygieny.
- V záujme podpory prevencie chrípkového ochorenia boli oslovené vybrané inštitúcie (napr. kluby dôchodcov, materské centrá, úrady miestnych samospráv, mestské kultúrne strediská, inštitúcie slovenskej pošty a pod.) s cieľom zdôraznenia významu preventívnych opatrení v procese šírenia tohto ochorenia a významu očkovania proti chrípke.
- Na základe požiadavky Úradu vlády SR, Generálneho sekretariátu Výboru ministrov pre drogovú závislosť a kontrolu drog, bola spracovaná správa o prieskumno-výskumných projektoch z oblasti prevencie drogových závislostí, realizovaných v časovom horizonte od roku 2000 po súčasnosť ako podklad pre pripravovanú Národnú správu SR o drogách (2006) publikovanú Národným monitorovacím centrom pre drogy SR.
- V októbri 2007 RÚVZ v Košiciach začal s plnením úlohy "Primárna prevencia črevných parazitárnych nákaz u detí predškolského veku". Predmetná projektová úloha je pokračovaním štúdie z rokov 1999/2000 a 2003. Jej hlavným cieľom je zistiť aktuálnu prevalenciu črevných parazitárnych nákaz u detí predškolského veku vo vybraných obciach obvodu Košice – okolie, organizačne zabezpečiť preliečenie pozitívnych prípadov, navrhnúť a realizovať cieleňú zdravotnovýchovnú intervenciu pre deti ako aj kontaktnú dospelú populáciu (najmä matky).
- Na webové stránky jednotlivých RÚVZ v SR sa umiestňovali informácie o zdravom životnom štýle, zameraní vzdelávacej činnosti a o možnostiach kontaktov pre širokú verejnosť. V súvislosti s odvykaním od fajčenia sa doplnili informácie týkajúce sa škodlivosti fajčenia a možnosti merania koncentrácie CO a karboxyhemoglobínu vo vydychovanom vzduchu fajčiarov prostredníctvom prístroja Smokerlyzer.

Cieľ č. 4: Alkohol, tabak, drogy

- V rámci koordinácie opatrení boja proti drogám, ktorá je zabezpečovaná na regionálnych úrovniach Komisiami pre problematiku drog pri krajských úradoch, pracovali v týchto komisiách aj zástupcovia RÚVZ v SR. Jednou z úloh bolo pripraviť medzinárodnú vedeckú konferenciu a workshop pod názvom Prevencia drogových závislostí – túžby a realita.

- Bolo spracované dvojročné zhodnotenie aktivít RÚVZ realizovaných v oblasti primárnej prevencie drogových závislostí (za roky 2005 a 2006) a správa o plnení tretieho NPBD 2004 - 2008 a Akčného plánu realizácie plnenia zámerov NPBD 2005 – 2008.
- Vybraní zástupcovia RÚVZ v SR sa zúčastnili na Slovenskej zdravotníckej univerzite v Bratislave odborného seminára pod názvom „Vypracovanie a implementácia komunikačnej, vzdelávacej a informačnej stratégie v oblasti kontroly tabaku na Slovensku“. Organizátormi akcie boli ÚVZ SR, Kancelária WHO na Slovensku, Občianske združenie Stop fajčeniu a Národná koalícia na kontrolu tabaku, ktorí mali za cieľ usmerniť pracovníkov v Poradniach na odvykanie od fajčenia v metodike práce s manuálom, ako aj s inovovanými metódami práce a postupmi. Tie zahŕňali návky techník poradenstva (telefonické poradenstvo, etické aspekty poradenstva, nové možnosti farmakologickej liečby).
- Pracovníci RÚVZ v SR sa zúčastnili odborného seminára „Vnímanie a postoje mládeže k prevencii fajčenia a kontrole alkoholu“, ktorého usporiadateľmi boli ÚVZ SR a SZU Bratislava. Náplňou programu boli teoretické bloky a zostavenie pracovných skupín, ktoré poskytli možnosť výmeny informácií a praktických skúseností z oblasti poradenstva a preventívnych protidrogových činností.
- Všeobecne sa k prevencii drogových závislostí uskutočnilo viacero vzdelávacích podujatí.
- O problematike tabakizmu sa informovalo formou prednášok, besied, panelových diskusií apod. Cieľové skupiny boli najmä žiaci a študenti základných a stredných škôl. Študenti - fajčiari mali možnosť na báze dobrovoľnosti vyplniť test nikotínovej závislosti (Fagerströmov dotazník závislosti FTQ) a dotazník "Prečo fajčím". Zároveň si mohli otestovať na prístroji smokerlyzer percentuálne množstvo alveolárneho CO vo vydychovanom vzduchu. Prístroj umožňuje rýchle a jasne kvantifikovať mieru návyku na fajčenie a expozíciu cigaretovému dymu, poskytuje fyziologickú objektivizáciu údajov o stupni závislosti na nikotíne. Podľa doterajších skúseností, prístroj má významný motivačný efekt hlavne u tých mladých ľudí, ktorí ešte nie sú silne závislí od nikotínu a mali by záujem s fajčením prestať.
- Pedagógom sa poskytovalo poradenstvo v oblasti prevencie fajčenia a užívania nikotínových náhrad.
- RÚVZ v SR propagovali v médiách činnosť poradní na odvykanie fajčenia.
- Propagačne sme podporili aktivitu neziskovej organizácie Stop fajčeniu pod názvom Súťaž nefajčiarskych tried – Smokefree Class Competition. V regiónoch sa daná súťaž dala do pozornosti základným a stredným školám. Ide o súťaž medzinárodného rozsahu, ktorá je súčasťou 3. ročníka preventívneho programu s určením pre 10 – 16-ročnú mládež -žiacov ZŠ (II. stupňa) a SŠ (1. – 2. roč.). Akcia trvá 6 mesiacov, t. j. od 19. novembra 2007 do 5. mája 2008. Na Slovensku ju podporujú: Kancelária WHO na Slovensku, Úrad vlády Slovenskej republiky, kampaň Help – Za život bez tabaku, neinvestičný fond Pomôžme deťom, agentúra ACRC, RÚVZ v SR.
- Vybrané RÚVZ sa zúčastnili inštruktáže - ako terénni administrátori – k prieskumnej akcii celoslovenského rozsahu "Global Youth Tobacco Survey (GYTS)". GYTS je súčasťou projektu Global Tobacco Surveillance System, ktorý vypracovala a vykonáva Svetová zdravotnícka organizácia v spolupráci s Centers for Disease Control and Prevention v Atlante, USA (CDC). Projekt sa zameriava najmä na monitorovanie užívania tabaku a účinok opatrení kontroly tabaku u populácie hlavne v spojitosti s Rámcovou dohodou o kontrole tabaku vo vybraných cieľových skupinách v jednotlivých krajinách. GYTS je anonymný dotazníkový prieskum, ktorý má jednotnú štandardnú metodológiu, čo umožňuje získavať reprezentatívne údaje porovnateľné medzi jednotlivými krajinami. Zameriava sa na spoločenské aspekty tabakizmu - postoje k pasívnemu fajčeniu, informácie o fajčení, masmédiá (nepriamu propagáciu tabakových výrobkov), školské

prostredie (školské programy, fajčenie učiteľov) a pod. Cieľovou populáciou GYTS je školská mládež vo veku 13 - 15 rokov (t. j. 7. - 9. ročníky ZŠ v SR). Používaný dotazník pozostáva z 89 uzavretých otázok.

Cieľ č. 5: Prevencia úrazovosti

- Na základe záujmu o problematiku prevencie úrazovosti u detí sa organizovali prednášky s názornými ukážkami prvej pomoci pre cieľovú skupinu matiek navštevujúcich Materské centrá. Akcie boli doplnené zdravotno/výchovnými tlačovinami (2 druhmi letákov a očkovacím kalendárom).
- RÚVZ v SR sa zapojili do celoslovenskej kampane zameranej na zníženie úrazovosti detí pod názvom „Aby deti nezomierali“, ktorej iniciátorom je mimovládna organizácia Detský fond SR (DF SR). Cieľom kampane je informovať verejnosť o rizikách úrazov, ktoré hrozia najmä v domácnostiach, o preventívnych prístupoch a možnostiach ochrany pred nimi. Podľa usmernenia ÚVZ SR boli intervenčne oslovené ambulancie praktických lekárov pre deti a dorast a materské centrá. Boli im zaslané monotematické materiály z edície DF SR: leták - skladačku pod názvom „Urobme všetko preto, aby deti nezomierali“ a plagát „Aby deti nezomierali“. Súčasne boli ohľadne spropagovania danej kampane oslovené aj základné a stredné školy.

Cieľ č. 6: Zdravá rodina

- Predovšetkým prostredníctvom aktivít určených materským centrom sa RÚVZ v SR snažili dostupnými formami, ktoré zahŕňajú prednášky, videoprojekciu, názornú propagáciu - letáky, brožúry, prácu s mimickou bábkou pre prítomné deti, priblížiť základy zdravého životného štýlu matkám a cez ne pôsobiť aj na ich rodinu.

Cieľ č. 10: Zníženie výskytu neinfekčných ochorení

- Zástupcovia RÚVZ v SR navštívili viaceré kluby dôchodcov (KD) - niektoré opakovane, kde vyšetrovali záujemcov zamerané na indikátory vzniku neinfekčných ochorení.
- RÚVZ v Košiciach a ďalšie intenzívne spolupracujú s Ligou proti rakovine. Podieľali na usporiadaní rôznych podujatí, napríklad spoločná turisticko-osvetová akcia pod názvom Onkokardioturistika. Účastníkom boli ponúknuté služby mobilnej Poradne zdravia.
- V súvislosti s termínom SZO - Svetový deň zdravia (7. apríl), sa v spolupráci s mestami a obcami zrealizovali Poradne zdravia. Okrem vyšetrení smokerlyzerom, základných biochemických parametrov z krvi a poskytnutia individuálnych odborných konzultácií, zamestnanci úradov vyplnili dotazníky k testu Zdravého srdca a dotazníky nikotínovej závislosti.
- V rámci dlhoročnej spolupráce transfúznymi stanicami sa pri príležitosti Svetového dňa darcov krvi vyšetrovala hladina cholesterolu krvi darcov.
- Participovalo sa na celoslovenskej osvetovej kampani, zameranej na oblasť kardiovaskulárnej prevencie u laickej verejnosti, ktorá bola organizovaná spoločnosťou Wörwag Pharma o.z., Bratislava a Slovenskou nadáciou srdca. Išlo o projekt Slovenskej kardiologickej spoločnosti s príznačným názvom MOST (Mesiac O Srdcových Témach), ktorý prebiehal na základných školách, stredných odborných školách, gymnáziách a v obchodnom dome Kika v Bratislave. Na súvisiacich akciách sa propagoval „Kód zdravého života 0-30-5-140-90“ (0 = nefajčiť, 30 = fyzickú aktivitu denne 30 minút a viac, 5 = hladina celkového cholesterolu 5 mmol/l a menej, krvný tlak menej ako 140/90 mmHg), ktorý bol navrhnutý Európskou kardiologickou spoločnosťou.

Cieľ č. 11: Pohybová aktivita

- Úloha sa realizovala prostredníctvom plnenia projektu „Vyzvi srdce k pohybu“, ktorého cieľom je zlepšiť zdravotný stav obyvateľov Slovenska – znížiť chorobnosť a úmrtnosť na chronické neinfekčné ochorenia elimináciou jedného z najvýznamnejších rizikových faktorov – pohybovej inaktivity.
- Na základe organizačných pokynov celoslovenského gestora - RÚVZ Banská Bystrica sa

RÚVZ v SR zapojili do II. ročníka celoštátnej a medzinárodne koordinovanej kampane na zvýšenie pohybovej aktivity dospelých populácie.

- Priebežne sa vykonávala propagácia a poradenstvo v rámci akcií mobilnej Poradne zdravia.
- Projekt Gym – fit! Slovenská gymnastická federácia (ďalej len „SGF“) oslovila Úrad verejného zdravotníctva SR vo veci spolupráce na riešení projektu, určeného pre deti a mládež a následne pre dospelú populáciu. Projekt je zameraný na zvyšovanie telesnej zdatnosti všetkých vekových skupín obyvateľstva formou spontánnej pohybovej aktivity podporovanej výchovou k zdravému životnému štýlu. Účasť ÚVZ SR, resp. RÚVZ v SR Trnava na riešení projektu spočívala najmä v metodickom usmerňovaní jednotlivých aktivít, edukačnej činnosti v oblasti zdravého životného štýlu a v realizácii základných antropometrických meraní (telesná výška, hmotnosť a výpočet BMI).

Záver: Úloha sa plní priebežne a vyhodnocuje sa v rámci správy o činnosti ÚVZ SR a RÚVZ v SR vždy k 31.12. daného roka.

2. Zabezpečiť zvýšenie zdravotného uvedomenia a zlepšenie zdravotného stavu u vybraných skupín populácie eliminovaním rizikových faktorov zdravia – príprava a realizácia preventívnych programov na národnej a regionálnej úrovni, zohľadňujúca špecifiká zdravotného stavu a zdravotného uvedomenia u vybraných komunít

Plnené čiastkové úlohy:

- **Zdravotnovýchovné aktivity zamerané na matku a dieťa**

Program sa realizoval na národnej úrovni a bol zameraný na vzdelávanie mladých mamičiek počas materskej dovolenky. Cieľom bola výchova a vzdelávanie v oblasti zdravého životného štýlu a prostredníctvom matiek ovplyvňovanie životného štýlu celej rodiny. Program bol zameraný na zdravo-výchovné témy, ako napr. zdravá výživa, prevencia úrazovosti, pitný režim, pohybová aktivita, zvládanie stresu, prevencia dýchacích ochorení a pod.

- **Vzdelávací cyklus Zdravé vzťahy v mladosti – základ zdravej rodiny.**

Realizoval sa vzdelávací cyklus prednášok a besied pre stredoškolskú mládež. Cieľom bolo je poskytnúť najnovšie informácie z oblasti výchovy k manželstvu a rodičovstvu, stredoškolskej mládeži vo veku 16- 17 rokov. Tento program pozostával z prednášok a besied s lekárom, psychológom, pedagógom. Realizuje sa už šiesty rok. Pri jeho realizácii sa vychádza z učebných osnov výchova k manželstvu a rodičovstvu pre stredné školy. Ide o témy napr. pôrod, výživa dojčiackej matky, dojčenie, infekcie HIV/AIDS a pod.

- **Monitorovanie stavu orálneho zdravia a intervenčno-výchovné pôsobenie u žiakov MŠ na území SR**

V rámci zdravotno-výchovnej činnosti boli distribuované animované filmy pre deti „Prečo vlk šušlal“, „Maškrtná veverička“, a „Čo sa stalo medvedíkovi“ do RÚVZ v SR ako doplnok k edukačnej činnosti v materských školách. Realizácia projektu pokračovala v školskom roku 2007 - 2008 opakovanými zdravotno-výchovnými akciami, pri ktorých prebieha hodnotenie ako deti zvládali techniku čistenia zubov a do akej miery si osvojili návyk na pravidelnú stomatohygienu.

Analýzou výsledkov zo štatistického spracovania sa získal prehľad o stave vedomostí, postojov a správania sa detí a ich rodičov v problematike stomatohygienu.

- **Prevenia úrazovosti**

V rámci kampane „... aby deti nezomierali, chráňme ich“ vyrobil Detský fond Slovenskej republiky plagát s tematikou „... život deťom nekúpiš, PRILBU ÁNO“. ÚVZ

SR zabezpečil distribúciu prostredníctvom RÚVZ v SR do ambulancií praktických lekárov pre deti a dospelých.

- **Žiť zdravší a kvalitnejší život v staršom veku, alebo mám 65+ a teším sa, že žijem zdravo**

Cieľom realizácie tohto programu je vzbudiť záujem starších ľudí o svoje vlastné zdravie, zvýšiť kvalitu života a zdravotného uvedomenia starších občanov, ktorí dosiahli a presiahli vek 65 rokov. Absolventi tejto vzdelávacej aktivity odovzdajú získané informácie a poznatky svojim rovesníkom – seniorom a prenesú tak myšlienky zdravého a úspešného starnutia do vlastnej komunity.

V rámci projektu sa v kluboch a domovoch dôchodcov organizovali podujatia, ktorých náplňou bolo najmä poskytovanie poradenských služieb s ponukou tlačených zdravotných informácií a filmových titulov.

Záver: Úloha sa plní.

3. Zabezpečiť zvýšenie informovanosti širokej verejnosti o zdravom spôsobe života - zabezpečiť šírenie informácií, formovanie vedomostí, postojov a návykov, zamerané na podporu, rozvoj a zachovanie zdravia obyvateľov SR

Plnenie:

- Pre aktuálne šírenie hovorového, písaného slova i obrazovej formy sprostredkovania informácií, slúžili iniciatívy rozmanitého charakteru (vo vzťahu k inštitúciám, pri verejne dostupných hromadných akciách i v prístupe k jednotlivcom), ako aj prostriedky masmediálnej prezentácie (denná tlač, SRo, TV vysielania) a internetovej komunikácie.

Záver: Úloha sa plní priebežne a vyhodnocuje sa v rámci správy o činnosti ÚVZ SR a RÚVZ v SR vždy k 31.12.daného roka.

4. Pripraviť komplexný program podpory zdravia znevýhodnených skupín populácie

Plnenie:

Program podpory zdravia pre znevýhodnené rómske komunity na roky 2007 – 2008(d ďalej len „Program“) bol schválený vládou dňa 15. 8. 2007 uznesením č. 680/2007. „Program“ sa v roku 2008 začal realizovať od 1. apríla v nasledovných Regionálnych úradoch verejného zdravotníctva (ďalej len RÚVZ):

1. Košice - 3 Komunitní pracovníci v oblasti zdravotnej výchovy (ďalej len KPZV)
2. Prešov - 3 KPZV
3. Poprad - 3 KPZV
4. Rimavská Sobota - 3 KPZV
5. Rožňava - 3 KPZV
6. Spišská Nová Ves - 3 KPZV
7. Bardejov - 3 KPZV
8. Banská Bystrica - 3 KPZV
9. Stará Ľubovňa - 3 KPZV
10. Michalovce - 3 KPZV

Do „Programu“ je v roku 2008 zapojených celkovo 10 RÚVZ a 30 KPZV

- KPZV realizovali zdravotno-výchovnú osvetu v prevencii ochorení, v starostlivosti o zdravie, distribúciu zdravotno-výchovných materiálov vo vybraných segregovaných a separovaných rómskych osídleniach a lokalitách. Podporovali prístup rómskej komunity k zdravotnej starostlivosti - prostredníctvom komunikácie medzi komunitou a príslušným lekárom, zvyšovaním informovanosti znevýhodnenej rómskej komunity o možnostiach

prevencie, poskytovaní zdravotnej starostlivosti, zdravotného poistenia a o právach pacienta. Úrad verejného zdravotníctva SR, ktorý je koordinátorom „Programu“ koordinoval činnosť jednotlivých RÚVZ zapojených do „Programu“.

- ÚVZ SR sumarizuje mesačné správy všetkých KPZV, ktorú zasielajú k 6. nasledujúceho mesiaca na ÚVZ SR.
- Boli vydané a distribuované zdravotno-výchovné rozprávky s názvom: „Rozprávky z čistého lesa“ na RÚVZ v SR, ktoré ich prostredníctvom KPZV distribuovali do rómskych komunit.
- ÚVZ SR zabezpečil očkovanie KPZV proti hepatitíde A – primárnou a podpornou dávkou vakcíny VAQATA.
- V súlade s UV SR č. 680/2007 bol spracovaný návrh hodnotiacej správy o výsledkoch 1. etapy Programu podpory zdravia znevýhodnenej rómskej komunity na roky 2007 – 2008 a návrh 2. etapy Programu podpory zdravia znevýhodnených komunit na Slovensku na roky 2009 – 2015. Obidva materiály budú v zmysle citovaného uznesenia vlády predložené na rokovanie vlády do 31.8.2008.

Záver: Úloha sa plní.

5. Zabezpečiť vytvorenie systému pre hodnotenie kvality, dopadu a efektívnosti podpory zdravia a preventívnych programov podpory zdravia

Plnenie:

- Odbor Podpory zdravia RÚVZ so sídlom v Košiciach v spolupráci s mimovládnu organizáciou SAVEZ a ďalšími partnermi predložil dňa 16.7.2007 vecný zámer projektu s názvom „Na dôkazoch založená podpora zdravia v SR – udržateľnosť a budovanie kapacít“, ktorého cieľom je okrem iného nájsť príklady najlepšej praxe v oblasti podpory zdravia v SR na základe zmapovania efektívnosti realizácie vybraných intervenčných aktivít v zmysle ich udržateľnosti, zlepšovania zdravia obyvateľstva, znižovania rozdielov v zdraví a využitia ich výsledkov v rámci politických rozhodnutí. Do konca roka 2007 neboli známe závery hodnotiacej komisie.

Záver: Úloha sa plní.

6. Priebežne sledovať zdravotný stav obyvateľov SR v zmysle uznesenia vlády SR. Predložiť správu o zdravotnom stave obyvateľov SR na rokovanie vlády SR

Plnenie:

- Úloha sa plní s cieľom prevencie chronických chorôb, znižovania chorobnosti a úmrtnosti na chronické ochorenia a zlepšenie kvality života populácie, ochrany občanov pred ohrozeniami zdravia a presadzovania štátnej zdravotnej politiky, ktorá vedie k zdravšiemu spôsobu života.
- Úloha sa plní prostredníctvom poradní zdravia pri RÚVZ v SR. Klienti, resp. záujemcovia boli vyšetrení s cieľom zistenia rizikových a protektívnych faktorov metabolického syndrómu. U všetkých bola odobratá kapilárna krv na vyšetrenie parametrov sledovaných pri metabolickom syndróme (glukóza, HDL cholesterol, triacylglyceroly) a celkový cholesterol prístrojom Reflotron. Uskutočňovali sa aj antropometrické merania s určením percenta tuku v tele a meranie krvného tlaku. Respondenti zároveň vyplnili dotazník týkajúci sa životného štýlu. Na základe nameraných hodnôt bolo poskytnuté odborné poradenstvo zamerané na zlepšenie vyšetovaných parametrov.
- Uvedené vyšetrenia sa realizovali aj prostredníctvom mobilných poradní zdravia, a to najmä u záujemcov zo strany pracovných kolektívov.

Záver: Úloha sa plní.

7. **Priebežne stanovovať indikátory a determinanty zdravia, sledovať, hodnotiť a analyzovať zdravotný stav obyvateľov SR**
Úloha sa plní vykonávaním skríningu CINDI.
8. **Zabezpečiť vzdelávanie vybraných skupín obyvateľov v SR v podpore zdravia**
 - a. **zabezpečiť vzdelávanie študentov vysokých škôl v podpore zdravia**
 - a) študentov VZ
 - b) študentov ošetrovateľstva
 - c) študentov medicíny
 - d) študentov pedagogiky
 - i. **zabezpečiť vzdelávanie odborníkov v podpore zdravia**
 - e) zdravotníckych pracovníkov
 - f) iných zdravotníckych pracovníkov
 - g) pedagógov
 - h) iných zdravotníckych pracovníkov
 - **zabezpečiť vzdelávanie laikov a dobrovoľníkov v podpore zdravia**

Plnenie:

V súčasnosti nie je ešte schválená koncepcia odboru podpory zdravia. Až po etablovaní podpory zdravia ako samostatného vedného odboru nielen na pôde regionálnych úradov verejného zdravotníctva, ale predovšetkým na akademickej pôde, bude možné v prvom rade pripravovať odborníkov v tejto oblasti a následne exaktne vzdelávať aj vybrané skupiny obyvateľstva.

Aktivity súvisiace s plnením úlohy:

- Účasť na projekte financovanom Európskou úniou v rámci komunitárnych programov „Public Health“.

Názov projektu: PHETICE project – „Public Health Training and Education in an Enlarging Europe“ (Výcvik a vzdelávanie vo verejnom zdravotníctve v rozšírenej Európe).

Cieľom celého projektu je prispieť k zlepšeniu zdravia európskej populácie prepojením vedomostí a skúseností rôznych profesionálnych skupín pracujúcich v oblasti verejného zdravia.

Odbor podpory zdravia RÚVZ v Košiciach sa zapojil do IV. pracovného balíčka tohto projektu, ktorého koordinátorom je Medzinárodné výskumné centrum rozvoja zdravia (International Health Development Research Centre – IHDR) Univerzity v Brightone (Veľká Británia). Cieľom tohto pracovného balíčka je napomáhať budovaniu kapacít medzi vyučujúcimi teórie aj praxe v oblasti verejného zdravotníctva a podpory zdravia v Európe, podporovať najlepšie postupy a rozvíjať inovatívne metódy.

V rámci plnenia tohto projektu sa za účasti reprezentantov 14 krajín (predovšetkým akademická obec) uskutočnil štvordňový medzinárodný workshop, ktorý bol zameraný na výmenu informácií a skúseností o výučbe študentov verejného zdravotníctva, oboznámenie účastníkov s „PHETICE“ výučbovým modelom ako základným rámcom pre denné štúdium a posúdenie metodológií používaných v procese PBL (Problem Based Learning). Na workshope vznikla požiadavka vypracovať slovník pojmov používaných vo verejnom zdravotníctve, diskutovaná bola úloha podpory zdravia a jej miesto vo verejnom zdravotníctve, ako aj nutnosť jasného definovania funkcií a kompetencií vo VZ.

- Pracovníci vybraných RÚVZ v SR zabezpečovali pregraduálne i postgraduálne vzdelávanie študentov a zdravotníckych pracovníkov Univerzity Komenského, Slovenskej zdravotníckej univerzity a Trnavskej univerzity.

9. K zásadným legislatívnym materiálom predkladaným do vlády SR zaviesť doložku dopadu na verejné zdravotníctvo

Plnenie:

- RÚVZ so sídlom v Košiciach sa v rámci výzvy komunitárneho programu „Public Health 2007“ stal asociovaným partnerom projektu: **HIA – CLIPH „Health impact assessment – common language in Public Health“ (Hodnotenie dopadov na zdravie – spoločný jazyk vo verejnom zdravotníctve)**, ktorý bol v evaluačnom procese komisie expertov v Luxembursku.

Tento projekt nadväzuje na nedávno skončený európsky projekt, v rámci ktorého sa v zúčastnených nových členských štátoch EÚ uskutočnila séria workshopov týkajúcich sa poskytnutia základných informácií o jednotlivých fázach HIA, jeho využitia v praxi a možnosti implementácie do rozhodovacích procesov na národnej, regionálnej a lokálnej úrovni. Na Slovensku sa tento workshop uskutočnil aj pod záštitou kancelárie WHO v októbri 2006 v Bratislave. Jedným zo záverov, ktoré vyplynuli z tohto projektu bola potreba ďalšieho tréningu v oblasti HIA a diskusia zameraná na rutinné používanie HIA na všetkých úrovniach.

Koordinátor projektu koncom októbra 2007 oznámil, že hodnotiaca komisia EU predložený projekt nebude finančne podporovať, zároveň však prisľúbil poskytovanie informácií a výmenu skúsenosti v problematike HIA.

V dňoch 27. 9. – 28. 9. 2007 sa v Bratislave uskutočnil pracovný seminár **„Hodnotenie dopadu na zdravie – posilnenie inštitucionálnych a technických kapacít na hodnotenie dopadov na zdravie“** v rámci dvojročnej medzinárodnej spolupráce medzi MZ SR a WHO s aktívnou účasťou zástupcu z Odboru podpory zdravia. Na seminári boli prezentované prednášky týkajúce sa determinantov zdravia, metód risk assessmentu a tiež skúsenosti Ministerstva životného prostredia SR s realizáciou EIA v podmienkach SR. V rámci cvičenia bola diskutovaná úloha regionálnych úradov verejného zdravotníctva v problematike hodnotení dopadov na zdravie. V závere seminára boli účastníkmi navrhnutí členovia pracovnej komisie, ktorá bude zodpovedná za implementáciu HIA v podmienkach Slovenskej republiky. Za člena skupiny bol navrhnutý aj zamestnanec RÚVZ Košice.

Záver: Úloha sa plní.

- 10. Pripraviť návrh zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia s jasne stanovenými kompetenciami pre orgány štátnej správy, samosprávy, fyzické a právnické osoby a iné organizácie s dôrazom na medzirezortnú spoluprácu a poskytovanie údajov pre trvalé monitorovanie zdravotného stavu obyvateľov, podporu a ochranu zdravia. Akceptovať v zákone Medzinárodné zdravotné predpisy (2005) –IHR, schválené SZO v roku 2005.**

Úloha splnená, zákon nadobudol účinnosť 1.9.2007.

- 11. Vypracovať Rámcový plán úloh verejného zdravotníctva do roku 2010 s harmonogramom plnenia úloh v roku 2007 až 2010.**

Plnenie:

- Rámcový plán úloh vymedzujúci činnosti verejného zdravotníctva bol vypracovaný a predložený Ministerstvu zdravotníctva Slovenskej republiky, ako plnenie Programového vyhlásenia vlády SR pre oblasť verejného zdravotníctva. Plán je priebežne plnený (napr.

za oblasť podpory zdravia bol pripravený Návrh zákona o ochrane podpore a rozvoji verejného zdravia).

- Podpísaním spoločného dokumentu SZO a EÚ „Európska charta proti obezite“ na jeseň roku 2006 sa SR zaväzuje k plneniu záverov, vyplývajúcich z uvedeného materiálu. Na plnenie týchto záväzkov je potrebné vypracovať Národný program prevencie obezity a nadváhy.

Záver: Úloha sa plní.

12. Vypracovať Národný program prevencie obezity a nadváhy

Úloha je splnená. Program prevencie obezity bol prijatý UV č. 10 dňa 9. januára 2008.

D) OBLASŤ HYGIENY DETÍ A MLÁDEŽE

Úlohy č.

- 1. Podporovať zabezpečovanie zodpovedajúcej výživy a správneho zloženia výživy detí a mládeže s cieľom zlepšenia súčasného štandardu v zmysle zásad racionálnej výživy, ktorý zaznamenal v poslednom období negatívny trend - v zmysle uznesenia vlády SR č. 837/2002 zo dňa 7.8.2002 k návrhu Národného akčného plánu pre deti.**

Plnenie:

- pri usmerňovaní správnej výživy sa vychádzalo z presadzovania riadeného procesu ozdravenia výživy, ktorý predstavuje jeden zo základných spôsobov, ako možno prispieť k zlepšeniu zdravotného stavu populácie. Zo skúseností výkonu štátneho zdravotného dozoru v zariadeniach spoločného stravovania vyplynulo, že skladba obedov, resp. celodenného stravovania detí a mládeže maximálne zohľadňovala požiadavky zásad správnej výživy a pestrosti jedál. Zostava jedálnych lístkov rešpektovala aj celotýždennú frekvenciu jednotlivých druhov jedál (počet mäsitých, múčnych, polomäsitých, zeleninových jedál) a vychádzala z odporúčaní Programu ozdravenia výživy obyvateľov SR,
- regionálne úrady verejného zdravotníctva v SR sa podieľali aj na zdravotno výchovnom pôsobení na úseku ozdravenia výživy mladej generácie aj propagáciou v tejto oblasti (distribúcia letákov na školy pri príležitosti Svetového dňa potravín, prednášky a besedy na témy zamerané na zdravú výživu a trendy v oblasti stravovania a správnych stravovacích návykov),
- v nadväznosti na pilotný projekt „Súčasný stav výživy a výskyt obezity u detí vo veku od 6 do 15 rokov života vo vybraných regiónoch Slovenska“, ktorý sa začal realizovať v roku 2006, sa začiatkom roka 2008 začali vyhodnocovať získané údaje medzi jednotlivými regiónmi s cieľom zistiť, aké sú rozdiely v stravovacích návykoch v rôznych regiónoch Slovenska.

Záver: Úloha sa plní priebežne a vyhodnocuje sa v rámci správy o činnosti ÚVZ SR a RÚVZ v SR vždy k 31.12. daného roka.

- 2. Podporovať rozvoj školského stravovania tak, aby vyhovovalo zásadám zdravej výživy**

Plnenie

- kontinuálne v rámci porad s vedúcimi stravovacích zariadení pracovníci jednotlivých RÚVZ metodicky usmerňovali ich prácu vo vzťahu k dodržiavaniu požiadaviek na zdravotnú bezpečnosť vyrábaných hotových pokrmov, skladby a pestrosti jedálnych

lístkov a oboznamovali ich s novými legislatívnymi opatreniami na úseku spoločného stravovania,

- v dňoch 26. – 27. mája 2008 sa hlavná odborníčka HH SR pre odbor hygieny detí a mládeže zúčastnila v rámci aktívnej spolupráce s MŠ SR v oblasti školského stravovania pravidelného školenia pre metodičky školského stravovania, školenie bolo venované aktuálnym trendom v školskom stravovaní,
- v apríli 2008 sa v súvislosti s projektom „Zdravá výživa v prevencii neinfekčných ochorení so zameraním na stravovanie detí školského veku“ konalo na ÚVZ SR pracovné stretnutie s bavorskými expertmi. Na základe rokovaní s Ministerstvom školstva SR bolo dohodnuté pokračovanie započatej spolupráce s cieľom pomáhať si pri presadzovaní opatrení v prevencii neinfekčných ochorení prostredníctvom zdravej výživy u detí, pri výmene skúseností so softvérovým systémom zameraným na správnu tvorbu jedálnych lístkov a prepočet nutričných hodnôt podávaných pokrmov v rámci školského stravovania,
- orgány verejného zdravotníctva v SR v súvislosti s usmerňovaním prevádzkovateľov zariadení školského stravovania v oblasti zdravej výživy, metodicky usmerňovali a odborne podporovali činnosť týchto zariadení. Okrem hygienickej úrovne stravovacieho zariadenia, odbornej a zdravotnej spôsobilosti pracovníkov, kontrolovali aj jedálne lístky, či svojim zložením vyhovovali zásadám racionálnej výživy. V prípade potreby usmerňovali pracovníkov stravovacích zariadení pri zostavovaní jedálnych lístkov tak, aby svojim zložením zabezpečovali energeticky a biologicky hodnotnú stravu,
- orgány verejného zdravotníctva taktiež vyvíjali aktivity smerujúce k zdravotno-výchovnému pôsobeniu na mladú generáciu v oblasti zmeny stravovacích návykov a presunu ku konzumácii zdravších potravín. Zdôrazňovali riziká vzniku civilizačných ochorení v dôsledku nesprávnej výživy, poukazovali na následky zvýšeného príjmu a zníženého výdaja energie, pričom ide o dlhodobý proces, ktorého výsledky budú badateľné v dlhšom časovom horizonte.

Záver: Úloha sa plní priebežne a vyhodnocuje sa v rámci správy o činnosti ÚVZ SR a RÚVZ v SR vždy k 31.12. daného roka.

3. Podporovať konzumáciu mlieka a mliečnych výrobkov v rámci školského stravovania

Plnenie:

- školský mliečny program sa v roku 2008 realizoval a naďalej realizuje podľa pokynu MŠ SR č. 1227/1994-4 z 30. 7. 1999 metodického usmernenia MŠ SR č. 23/2006-R na podporu spotreby mlieka a mliečnych výrobkov, pričom v prevažnej väčšine škôl školský mliečny program zabezpečovali pracovníci zariadení školského stravovania,
- mliečny program sa dlhodobo realizuje rôznymi spôsobmi, jednak formou podávania mliečnych výrobkov v rámci desiat, ktoré boli denne pripravované a podávané cez veľkú prestávku pre žiakov v školských jedálňach a „Školský mliečny program“ v zmysle nariadenia vlády Slovenskej republiky č. 412/2007 Z. z. o poskytovaní pomoci na podporu spotreby mlieka a mliečnych výrobkov pre deti v predškolských zariadeniach a pre žiakov s povinnou školskou dochádzkou. Najčastejším zaužívaným spôsobom bolo podávanie mlieka a nápoj k obedu. V menšej miere bolo zaužívané podávanie v čase desiatových prestávok a ako dezert k obedu (ochutené mlieka, jogurtové mlieka, jogurty),
- v rámci výkonu štátneho zdravotného dozoru ŠZD v súvislosti so školským mliečnym programom sa zisťoval dátum spotreby, resp. dátum minimálnej trvanlivosti mlieka mliečnych výrobkov, manipulácia s mliekom, zdravotná a odborná spôsobilosť pracovníkov a skladovacie podmienky,

- v snahe propagovania konzumácie mlieka v školskom stravovaní RÚVZ v SR iniciovali rôzne vedomostné súťaže, kreslenie plagátov, akcia „Deň mlieka“, letáky a pod.

Záver: Úloha sa plní priebežne a vyhodnocuje sa v rámci správy o činnosti ÚVZ SR a RÚVZ v SR vždy k 31.12. daného roka.

4. Podporovať pitný režim s preferovaním zdravotne vyhovujúcich nápojov

Plnenie:

- odborní pracovníci RÚVZ v SR priebežne kontrolovali zabezpečenie správneho pitného režimu v rámci výkonu štátneho zdravotného dozoru. V stravovacích zariadeniach sledovali častosť, druh a množstvo ponúkaných nápojov podľa zostaveného jedálneho lístka, ako aj úroveň podávania nápojov. Detom bol ponúkaný ku každému hlavnému jedlu čaj, alebo ovocné dreňové nápoje. Počas prestávok školáci často konzumovali nápoje prinesené z domu alebo zakúpené v školských bufetoch,
- pri previerkach sa kontrolovalo, či sortiment tovaru v bufetoch, zriadených v rámci školy alebo školského zariadenia, zodpovedal zásadám zdravej výživy, ako aj platným predpisom, a neobsahoval alkoholické nápoje, nápoje s obsahom kofeínu a chinínu a tabakové výrobky. V sortimente ponúkaných nápojov v školských bufetoch sa čoraz viac objavovali rôzne druhy prírodných pramenitých a minerálnych vôd,
- v rámci výchovy ku zdraviu pracovníci RÚVZ v SR informovali deti a žiakov formou krátkych prednášok a besied o význame zdravotne neškodnej pitnej vody pre organizmus a o potrebe konzumácie pitnej vody v dostatočnom množstve.

Záver: Úloha sa plní priebežne a vyhodnocuje sa v rámci správy o činnosti ÚVZ SR a RÚVZ v SR vždy k 31.12. daného roka.

5. Podporovať napĺňanie bodov vládneho Programu boja proti drogám a drogovým závislostiam

Plnenie:

- v dňoch 12. – 13.5. 2008 odbor hygieny detí a mládeže ÚVZ SR zabezpečil program a aktívnu účasť na prednáškach v rámci vzdelávacej aktivity Fakulty verejného zdravotníctva Slovenskej zdravotníckej univerzity v Bratislave. Obsahom kurzu boli prednášky na témy - stav drogovej problematiky na Slovensku v súčasnosti, závislosť od návykových látok, príčiny závislosti, možnosti prevencie, jednotlivé typy návykových látok a ich účinky na organizmus, ako aj účasť mládeže na tzv. peer programoch prevencie drogových závislostí,
- vzhľadom na nové inštitucionálne postavenie Národného monitorovacieho centra pre drogy (NMCD) ako samostatného odboru na Úrade vlády SR v rámci aktualizácie zloženia pracovných skupín NMCD boli vytvorené dve pracovné skupiny, a to pracovná skupina pre populačné prieskumy a pracovná skupina pre prevenciu a monitoring preventívnych intervencií. Do oboch pracovných skupín boli nominované pracovníčky odboru hygieny detí a mládeže a podpory zdravia obyvateľstva ÚVZ SR. Úlohou členov pracovných skupín je podporovať komunikáciu a výmenu informácií medzi NMCD a ÚVZ SR; facilitovať zber údajov podľa požiadaviek a potrieb NMCD a zabezpečiť prípravu podkladov a informácií pre Výročnú správu o drogovej problematike na Slovensku,
- v rámci pôsobnosti pracovnej skupiny pre prevenciu a monitoring preventívnych intervencií sa konalo dňa 8.4.2008 na NMCD a GS VMDZKD v Bratislave zasadnutie pracovnej skupiny, v zmysle záverov ktorého odbor hygieny detí a mládeže poskytol

NMCD súhrn informácií o rámci, stratégiách a intervenciách vo vzťahu k univerzálnej a selektívnej prevencii drogových závislostí.

Záver: Úloha sa plní priebežne a vyhodnocuje sa v rámci správy o činnosti ÚVZ SR a RÚVZ v SR vždy k 31.12. daného roka.

6. Vykonávať realizáciu celoslovenských a celoeurópskych epidemiologických prieskumov zameraných na zistenie situácie ohľadom zneužívania návykových látok u žiakov a študentov, ako aj učiteľov základných, stredných a vysokých škôl s cieľom zmapovania trendov v tejto oblasti

Plnenie:

- začiatkom roka 2008 boli regionálne úrady verejného zdravotníctva v oboznámené s výsledkami projektu „Európsky školský prieskum o alkohole a iných drogách (ESPAD) v SR za rok 2007“ formou zaslania záverečnej správy k danému projektu. Obsahom správy boli výsledky ďalšieho opakovania prieskumu užívania legálnych a nelegálnych drog u študentov stredných škôl, 8-ročných gymnázií a žiakov 9. ročníkov základných škôl v Slovenskej republike, ktorý sa konal v nadväznosti na predchádzajúce celoeurópske školské prieskumy ESPAD v roku 2007. Prieskum sa zrealizoval na vzorke takmer 11 tisíc žiakov 9. tried základných škôl a študentov štyroch ročníkov stredných škôl z celého Slovenska. Publikácia v elektronickej podobe bola zaslaná na všetky RÚVZ v SR,
- 13.3.2008 sa uskutočnila tlačová konferencia v budove Úradu vlády SR v Bratislave, ktorú zorganizovalo Národné monitorovacie centrum pre drogy a v rámci ktorej boli prezentované výsledky slovenskej časti ESPAD 2007. Porovnanie Slovenska s ďalšími vyše 30 krajinami Európy bude témou osobitnej tlačovej konferencie, na ktorej bude v lete alebo na jeseň 2008 prezentovaná aj oficiálna správa z ESPAD2007 pre 35 európskych krajín,
- TK boli v r.2008 organizované najmä z dôvodu nutnosti oboznámiť odbornú a prostredníctvom médií aj širšiu verejnosť s celkovo nepriaznivými výsledkami, ktoré svedčia pre ďalší nárast problémov tak s legálnymi, ako aj nelegálnymi drogami u slovenskej mládeže vo veku od 15 do 19 rokov,
- v nadväznosti na predchádzajúce celoeurópske školské prieskumy ESPAD sa v mesiacoch apríli a máji r. 2008 konal zber údajov v rámci ďalšieho opakovania prieskumu užívania legálnych a nelegálnych drog u študentov vysokých škôl. U vysokoškolských študentov išlo o druhé zopakovanie celoštátneho prieskumu. Štatistikom ŠÚ SR bola vybraná reprezentatívna vzorka cca 4000 vysokoškolských študentov vybraných fakúlt v Bratislave, Banskej Bystrici, Košiciach, Nitre, Prešove, Trenčíne, Trnave a Žiline tak, aby bolo prieskumom pokryté celé územie Slovenska. V súčasnosti sa zozbierané údaje štatisticky spracovávajú na VÚDPaP (Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie).

Záver: Úloha sa plní priebežne a vyhodnocuje sa v rámci správy o činnosti ÚVZ SR a RÚVZ v SR vždy k 31.12. daného roka.

E) POLITIKA KONTROLY TABAKU A PREVENČIE FAJČENIA

Úloha č. 1.

Predložiť návrh Národného programu kontroly tabaku.

Plnenie:

V rámci politiky kontroly tabaku a prevencie fajčenia bol vo vláde SR schválený uznesením č. 398 zo dňa 2.5.2007 Národný program kontroly tabaku.

Záver. Úloha splnená.

Úloha č. 2.

Predložiť návrh Národného akčného plánu na kontrolu tabaku.

Plnenie:

Úloha splnená. Materiál bol schválený uznesením vlády SR č. 438 zo dňa 2.6.2008.

Úloha č. 3.

Sledovať a hodnotiť výkon kontroly zákona o ochrane nefajčiarov na základe oznámenia kontrolných inštitúcií.

Plnenie:

Úloha sa plní priebežne. Prvé hodnotenie bolo realizované 29. 12. 2006 v termíne a predložené na gremiálnu poradu ministra zdravotníctva SR, kde bol materiál vzatý na vedomie. Druhé hodnotenie bolo prerokované na GP ministra zdravotníctva 25. 2. 2008.

Záver: Úloha splnená.

Úloha č. 4.

Hodnotiť účinnosť súťaže pre fajčiarov Prestaň a Vyhraj 2006.

Plnenie:

Výsledky prieskumu boli odovzdané na Protidrogový fond SR, podľa ktorého sa projekt realizoval.

Záver: Úloha splnená v termíne 31.12.2007

Úloha č. 5.

Realizácia súťaže per fajčiarov Prestaň a Vyhraj 2008.

Plnenie:

Úloha sa plní priebežne, v súčasnosti prebieha vylosovanie výhercov súťaže.

Termín splnenia úlohy do 31.12.2008

Úloha č. 6.

Školenie koordinátorov prevencie v prevencii užívania tabakových výrobkov.

Plnenie:

Úloha splnená.

Úloha č. 7.

Pripraviť novelu zákona č. 377/2004 Z. z. o ochrane nefajčiarov.

Plnenie:

Bol pripravený návrh novely zákona č. 377/2004 Z. z. o ochrane nefajčiarov, ktorý bol schválený GP ministra zdravotníctva dňa 21.1.2008 uzn. GP č. 32. Po zapracovaní pripomienok z GP ministra zdravotníctva bol návrh zaslaný listom č. CKTA/2157/2008 zo dňa 23.1.2008 na SLaP MZ SR na zabezpečenie ďalšieho legislatívneho konania. Materiál je po MPK a zapracované pripomienky spoločne s celým materiálom boli odoslané na zabezpečenie ďalšieho legislatívneho konania na MZ SR.

Záver: Úloha sa plní.

F) OBLASŤ PRENOSNÝCH OCHORENÍ**Úloha č. 1.**

Plánovať, organizovať a zabezpečiť realizáciu a kontrolu imunizácie u ochorení, ktorým možno predchádzať očkovaním v súlade s najnovšími odbornými poznatkami a v súlade s odporúčaniami Svetovej zdravotníckej organizácie a krajinami EÚ.

Plnenie:

- úloha sa priebežne plní v rámci *Národného imunizačného programu Slovenskej republiky*,
- Úrad verejného zdravotníctva SR plánuje, koordinuje a určuje rozsah a očkovacie schémy imunizačného programu,
- Národný imunizačný program sa realizuje v súlade s cieľmi programu Svetovej zdravotníckej organizácie (SZO) *„Zdravie pre všetkých v 21. storočí“* a v súlade s odporúčaniami Európskej komisie,
- na zabezpečenie plynulosti realizácie povinného očkovania bol pripravený *„Očkovací kalendár pre pravidelné povinné očkovanie detí v roku 2008“*,
- prioritná pozornosť sa venuje príprave vykonávacieho predpisu k zákonu č. 355/2007 Z. z. a to návrhu vyhlášky, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o prevencii a kontrole prenosných ochorení; v súvislosti s jej prípravou bolo dňa 13. 4. 2008 ukončené medzirezortné pripomienkové konanie, dňa 4. 6. 2008 sa na ministerstve zdravotníctva SR uskutočnilo rozporové konanie k predmetnému návrhu vyhlášky, pričom zoznam zásadných pripomienok, u ktorých napriek rozporovému konaniu rozpor i naďalej trvá, bol zaslaný dňa 6. 6. 2008 na ministerstvo zdravotníctva SR (Sekcii legislatívno-právnej),
- v súvislosti so *„Strategickým plánom eliminácie osýpok a rubeoly a prevencie kongenitálneho rubeolového syndrómu“* bol pripravený pre európsky úrad SZO a zároveň schválený na gremiálnej porade MZ SR *„Akčný plán eliminácie osýpok, rubeoly a kongenitálneho rubeolového syndrómu v SR“*; následne bol uverejnený vo vestníku MZ SR,
- na základe uznesenia Pandemickej komisie vlády SR č. 9 zo dňa 8. 4. 2008 bola vypracovaná *„Informácia o stave a možnostiach zabezpečenia prepandemickej a pandemickej vakcíny pre populáciu Slovenskej republiky na ochranu zdravia obyvateľstva pre prípad vyhlásenia pandémie chrípky Svetovou zdravotníckou organizáciou“*; informácia bola prerokovaná na gremiálnej porade ministra zdravotníctva SR (dňa 2. 6. 2008) so záverom, že je potrebné jej ďalšie prerokovanie medzi zástupcami ÚVZ SR a MZ SR;
- v apríli 2008 sa Slovenská republika druhýkrát zapojila do kampane Svetovej zdravotníckej organizácie s názvom *„Európsky imunizačný týždeň“* (European Immunization Week - EIW); cieľom aktivít v rámci EIW je zvyšovanie zaočkovanosti a úrovne vedomostí o infekčných ochoreniach preventabilných očkovaním.

Záver: Úloha splnená a ďalej sa plní priebežne.

Úloha č. 2.

Vyhodnotenie celoslovenskej zaočkovanosti a plnenia ostatných úloh v SR.

Plnenie:

- v prvom štvrtroku 2008 sa vyhodnotila celoslovenská zaočkovanosť, zisťovaná v rámci každoročnej administratívnej kontroly očkovania, podmienkou dosiahnutia dostatočnej kolektívnej imunity proti ochoreniam, ktorým možno predchádzať očkovaním, je 95 % zaočkovanosť na celoslovenskej úrovni,
- celoslovenské výsledky zaočkovanosti za rok 2007 sú priaznivé, zaočkovanosť proti jednotlivým infekciám sa podobne ako v predchádzajúcich rokoch pohybovala na úrovni 98 – 99 %;
- okrem zaočkovanosti sa kontrolovala aj úplnosť záznamov o očkovaní v zdravotnej dokumentácii, vyhodnocovali sa kontraindikácie očkovania, nežiadúce reakcie po očkovaní a dodržiavanie chladového reťazca pri uchovávaní očkovacích látok,
- okrem pravidelného povinného očkovania detí sa kontrolovala zaočkovanosť u vybraných skupín populácie vo vysokom riziku nákazy vírusom hepatitídy B, vírusom chrípky, očkovanie detí v utečeneckých táboroch a očkovanie po transplantácii krvotvorných buniek,
- vyhodnotenie celoslovenskej kontroly zaočkovanosti bolo zaslané na ďalšie využitie všetkým zainteresovaným odborníkom a inštitúciám.

Záver: Úloha splnená a ďalej sa plní priebežne.

G. OBLASŤ PREVENTÍVNEHO PRACOVNÉHO LEKÁRSTVA

Úloha č. 1.

Zabezpečiť znižovanie miery zdravotných rizík zamestnancov z pracovného prostredia, pracovných podmienok a spôsobu práce (hluk, vibrácie, nebezpečné chemické faktory, karcinogénne a mutagénne faktory, azbest, biologické faktory, dlhodobé nadmerné a jednostranné zaťaženie, psychická pracovná záťaž), najmä zamestnancov, ktorí vykonávajú rizikové práce

Plnenie:

ÚVZ SR a RÚVZ v SR priebežne viedli evidenciu rizikových prác za príslušný okres, región a SR podľa vyhlášky MZ SR č. 448/2007 Z. z. o podrobnostiach o faktoroch práce a pracovného prostredia vo vzťahu ku kategorizácii prác z hľadiska zdravotných rizík a o náležitostiach návrhu na zaradenie prác do kategórií. V rámci štátneho zdravotného dozoru sledovali pracovné podmienky zamestnancov, mieru expozície zamestnancov a realizáciu náhradných opatrení zo strany zamestnávateľov na pracoviskách, kde zamestnanci vykonávali rizikové práce. Sumarizovali aktuálne údaje o počte exponovaných zamestnancov vykonávajúcich rizikové práce v jednotlivých okresoch, regiónoch a v SR podľa štandardných výstupov programu ASTR. Určovali nové rizikové práce, ukladali sankcie zamestnávateľom za neplnenie opatrení na ochranu zdravia na pracoviskách, kde zamestnanci vykonávali rizikové práce. Sledovali vývoj zmien počtu zamestnancov vykonávajúcich rizikové práce, ako aj počet priznaných chorôb z povolania v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi.

Rizikové práce v r. 2007

kategória 3 100 216 zamestnancov

kategória 4 16 081 zamestnancov

Spolu 116 297 zamestnancov

Oproti r. 2006 sa znížil počet zamestnancov vykonávajúcich rizikové práce o 0,9 %.

Za priaznivé je možné považovať zníženie počtu zamestnancov v kategórii 4, najzávažnejšej z hľadiska rizika poškodenia zdravia oproti r. 2006 o 1 399 zamestnancov.

V pracovnom prostredí dominoval hluk, ako najčastejšie sa vyskytujúci škodlivý faktor, ktorému bolo exponovaných 88 419 zamestnancov, t.j. 76 % zamestnancov.

Od r. 1994 do súčasnosti došlo k poklesu počtu zamestnancov vykonávajúcich rizikové práce o 24,9 % (zníženie o 38 600 zamestnancov).

Choroby z povolania v r. 2007 556 priznaných chorôb z povolania

Najčastejšie hlásenými chorobami z povolania boli ochorenia z dlhodobého nadmerného a jednostranného zaťaženia v počte 257 (46,2 % z celkového počtu chorôb z povolania). **V porovnaní s r. 1994 poklesol v r. 2007 výskyt chorôb z povolania o 23 % (zníženie o 156 priznaných chorôb z povolania).**

Výskyt chorôb z povolania a profesionálnych otráv je najdôležitejším ukazovateľom starostlivosti o zdravie zamestnancov vykonávajúcich rizikové práce. Odráža nielen stav primárnej prevencie klinických prejavov poškodenia zdravia z práce, ale aj ich dôsledné zisťovanie a hlásenie odborníkmi klinického pracovného lekárstva.

Záver: Úloha sa priebežne plní.

Úloha č. 2.

Navrhovať a realizovať intervenčné aktivity zamerané na ochranu a podporu zdravia zamestnancov

Plnenie:

V rámci projektu Zdravé pracoviská vybrané riešiteľské RÚVZ v SR (RÚVZ Bratislava hl. m. SR, Martin, Banská Bystrica, Nitra, Rožňava, Trenčín, Poprad, Žiar nad Hronom, Zvolen, Dolný Kubín, Stará Ľubovňa, Košice) analyzovali riziká práce a pracovného prostredia, objektivizovali rizikové faktory v pracovnom prostredí v 23 výtýpovaných organizáciách (firmách) v SR. Priebežne sledovali zdravotný stav zamestnancov rizikových profesií v týchto organizáciách pomocou objektívnych vyšetrení rizikových faktorov životného štýlu. Navrhovali a realizovali intervenčné aktivity zamerané na zlepšenie pracovného prostredia a zdravotného stavu zamestnancov, ochranu a podporu zdravia zamestnancov. V spolupráci s vedením organizácií hodnotili výsledky objektívnych meraní faktorov práce a pracovného prostredia.

Projekt Zdravé pracoviská sa realizoval v nasledujúcich organizáciách v SR:

Organizácia	Zameranie
Whirlpool Slovakia, s.r.o., Poprad	výroba práčiek a bielej techniky
Chemosvit Fibrochem, a.s., Svit	chemická výroba
SLOVALCO, a.s. Žiar nad Hronom	výroba hliníka
MRAMOR, s.r.o. Krupina	kamenárske práce
CHIRANA T. Injecta, a.s. Stará Turá	výroba jednorazovej injekčnej techniky
Správa školských zariadení Trenčín - Kubrá	hospodárenie s majetkom škôl a školských zariadení na území mesta Trenčín, ktoré nemajú právnu subjektivitu (materská škola a jedáleň)

LEONI Autokabel Slovakia, s.r.o., Trenčín	výroba izolovaných vodičov, káblov pre automobilový a elektrotechnický priemysel
Partners, s.r.o. Častkovce	spracovanie a konzervovanie rýb, výroba rybacích výrobkov, mrazené rybacie a zeleninové polotovary
OFZ, a.s. Istebné (VEGA Martin a Kraľovany)	výroba ferozliatin a stavebných výrobkov
MKEM, s.r.o. Stará Ľubovňa	výroba elektrických zástrčkových spojení a konektorov pre všetky druhy automobilov
Gemtex, a.s. Rožňava	výroba bielizne a voľnočasového oblečenia
SCA, Gemerská Hôrka	výroba hygienických výrobkov
SPP KS2 Jablonov n. Topľou	nákup a predaj zemného plynu
TELEFLEX Automotive Slovakia, s.r.o. Vráble	výroba a spracovanie kovových a plastových častí (autodielov) pre automobilový priemysel
CESTY NITRA, a.s.	výstavba diaľnic, ciest, spevnených plôch, monolit.mostov
TATRANábytkáreň Martin, a.s.	výroba stoličiek
AFE FOUNDRY, s.r.o., Martin	strojárenská výroba, dokončovacie opracovanie odliatkov z oceľoliatiny a chrómnikových odliatkov
Trim Leader, a.s. Košťany nad Turcom	šitie autopotaľov pre automobilový priemysel
Dopravný podnik, a.s. Bratislava, Divízia autobusy (ťažká údržba)	zabezpečovanie pravidelnej verejnej cestnej hromadnej mestskej dopravy osôb + prevádzka opráv motorových a dopravných prostriedkov
Štátne lesy SR, odštepny závod Beňuš	ťažba a spracovanie dreva
Biotika, a.s., Slovenská Ľupča	výroba liečiv pre humánnu aj veterinárnu aplikáciu
Doka Drevo, s.r.o., Banská Bystrica	výroba debnení a drevených brikiet
Železiarne Podbrezová, a.s.	oceliarska výroba

V uvedených organizáciách sa v r. 2007 realizovali nasledovné aktivity:

- **objektívizácia rizikových faktorov v pracovnom prostredí**
 - objektívizácia fluoridov v pracovnom prostredí (Slovalco, a.s. Žiar nad Hronom),
 - meranie hlukovej expozície (Mramor, s.r.o. Krupina, OFZ, a.s. Istebné - VEGA Martin a Kraľovany, TATRANábytkáreň, a.s. Martin),
 - chemické faktory (OFZ, a.s. Istebné - VEGA Martin a Kraľovany, TATRANábytkáreň, a.s. Martin, Dopravný podnik Bratislava, a.s.),
 - tepelno-vlhkostná mikroklima (OFZ, a.s. Istebné - VEGA Martin a Kraľovany),
- **vyšetrenie rizikových faktorov životného štýlu**
 - fajčenie (Slovalco, a.s. Žiar nad Hronom),
 - biochemické vyšetrenia (Mramor, s.r.o. Krupina, Chirana T. Injecta Stará Turá, MKEM, s.r.o. Stará Ľubovňa, CESTY NITRA, a.s. Nitra, Dopravný podnik Bratislava, a.s., Slovalco, a.s. Žiar nad Hronom, LEONI Autokabel Slovakia, s.r.o., Trenčín, SŠZ Trenčín – Kubrá),
 - sledovanie výživového stavu (Mramor, s.r.o. Krupina, Dopravný podnik Bratislava, a.s.),
 - dotazník životného štýlu (Chirana T. Injecta, a.s. Stará Turá, Dopravný podnik Bratislava, a.s., LEONI Autokabel Slovakia, s.r.o., Trenčín, SŠZ Trenčín – Kubrá, partners, s.r.o. Častkovce),
 - prevencia srdcovo-cievnych ochorení (Chirana T. Injecta, a.s., Dopravný podnik Bratislava, a.s.),
- **intervenčné aktivity**
 - na zlepšenie pracovného prostredia boli vykonané technické, organizačné a náhradné opatrenia na pracoviskách (TATRANábytkáreň, a.s. Martin, AFE Foundry, s.r.o.

- Martin, Dopravný podnik Bratislava, a.s., Štátne lesy SR, odštepny závod Beňuš, Slovalco, a.s. Žiar nad Hronom, Trim Leader, a.s. Košťany nad Turcom, Biotika, a.s., Slovenská Ľupča, Doka Drevo, s.r.o., Banská Bystrica, Železiarne Podbrezová, a.s.),
- na zlepšenie zdravotného uvedomenia zamestnancov boli vypracované zdravotno výchovné materiály a realizovala sa poradenská činnosť prostredníctvom poradní zdravia (SCA Gemerská Hôrka, SPP KS2 Jablonov n/T, Gemtex, a.s. Rožňava, Chemosvit Fibrochem, a.s. Svit, Whirlpool Slovakia, s.r.o. Poprad, Dopravný podnik Bratislava, a.s., Štátne lesy SR, odštepny závod Beňuš),
 - edukácia prostredníctvom zdravotno-výchovných príspevkov vo firemných novinách (Chemosvit Fibrochem, a.s. Svit, Whirlpool Slovakia, s.r.o. Poprad).

Záver: Úloha sa priebežne plní.

Úloha č. 3.

Zabezpečiť efektívny štátny zdravotný dozor v oblasti ochrany zdravia pri práci zameraný na kontrolu plnenia povinností zamestnávateľov vyplývajúcich z legislatívnych úprav harmonizovaných s právom Európskych spoločenstiev. Zvýšiť rozsah špecializovaných odborných činností zameraných na prioritné oblasti ochrany zdravia pri práci.

Plnenie:

Orgány verejného zdravotníctva systematicky dozerali ako sú zo strany zamestnávateľov plnené povinnosti v oblasti ochrany zdravia zamestnancov, vyplývajúce zo zákona č. 355/2007 Z.z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 140/2008 Z.z. a z aproximáčných nariadení vlády SR harmonizovaných s právom Európskych spoločenstiev, ktoré upravujú problematiku ochrany zdravia pri práci. Priebežne dozerali na plnenie nariadených opatrení na predchádzanie vzniku ochorení podmienených prácou a na obmedzenie ich výskytu. Pri výkone štátneho zdravotného dozoru (ŠZD) na pracoviskách zisťovali a objektivizovali nedostatky na pracoviskách a v rozsahu svojej pôsobnosti ukladali zamestnávateľom sankcie.

Výkon ŠZD na pracoviskách v r. 2007

počet previerok	19 112
počet rozhodnutí (posudkov)	11 609
počet rozhodnutí (pokynov, opatrení)	2 148
počet dotazníkov informovanosti zamestnancov	8 445
počet sankcií	152

Za nespĺnenie povinností uložených v legislatívnych úpravách upravujúcich oblasť ochrany zdravia pri práci boli uložené fyzickým osobám oprávneným na podnikanie, právnickým osobám, ale aj fyzickým osobám sankčné opatrenia, napr. zákaz výroby, zákaz prevádzky, výkon rozhodnutia, náhrada nákladov a pokuty.

Spoločné dozorné aktivity orgánov verejného zdravotníctva a orgánov inšpekcie práce

V r. 2007 boli spoločné previerky zamerané na prácu s bremenami a na pracovné podmienky pri montážnych linkách. Bolo vykonaných 24 spoločných previerok najmä v priemyselných organizáciách zameraných na výrobu automobilov, resp. ich súčiastok a v obchodných veľkoprevádzkach. Zámerom týchto previerok bolo zhodnotiť pracovné podmienky a presadiť účinné opatrenia v záujme prevencie ochorení podporno-pohybového systému, ktoré zaujímajú prvé miesto vo výskute chorôb z povolania a v ochoreniach súvisiacich s prácou.

V r. 2008 sa realizujú spoločné previerky v hypermarketoch a sú zamerané na kontrolu dodržiavania ustanovení legislatívnych úprav s dôrazom na prácu s bremenami a pracovné podmienky (mikroklimatické podmienky, osvetlenie, vetranie, zariadenia na osobnú hygienu atď.) u vybraných profesií - pokladník, skladník a predavač.

Koordinované kontroly dozorných orgánov podľa zákona č. 261/2002 Z. z. o prevencii závažných priemyselných havárií v znení neskorších predpisov

Orgány verejného zdravotníctva sa v r. 2007 podieľali na výkone 33 kontrol v určených organizáciách. V r. 2008 sa realizujú koordinované kontroly podľa harmonogramu kontrol.

Záver: Úloha sa priebežne plní.

Úloha č. 4.

Zabezpečiť efektívny odborný dozor nad výkonom činnosti pracovnej zdravotnej služby zahŕňajúcim dohľad nad pracovnými podmienkami a nad zdravím zamestnancov v súvislosti s prácou.

Plnenie:

Jednou z dôležitých úloh v oblasti verejného zdravotníctva v SR je zabezpečenie pracovnej zdravotnej služby (PZS) pre pracujúcu populáciu. Tieto služby priamo na pracovisku zamestnávateľa predstavujú integrovaný prístup k prevencii chorôb z povolania a pracovných úrazov, k ochrane a podpore zdravia. Tento systém, ktorý garantuje najlepšiu prevenciu a zníženie nákladov na odškodnenie chorôb z povolania alebo iných ochorení súvisiacich s prácou sa v SR buduje od r. 2006. V zmysle zákona č. 124/2006 Z.z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a zákona č. 355/2007 Z.z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 140/2008 Z.z. Úrad verejného zdravotníctva SR vydáva a odoberá oprávnenia na výkon činnosti PZS fyzickým osobám – podnikateľom a právnickým osobám, ktoré vykonávajú túto činnosť dodávateľským spôsobom na celom území SR.

Počet vydaných oprávnení (od 1.7.2006) 92

Počet odobratých oprávnení (od 1.7.2006) 4

Počet kontrol (1.10. 2007 až 29.2.2008) 5

ÚVZ SR je podľa cit. zákonov kompetentný kontrolovať u právnických osôb a fyzických osôb – podnikateľov dodržiavanie podmienok, za základe ktorých im bolo vydané oprávnenie. ÚVZ SR vykonal kontrolu u nasledovných subjektov (TeamPrevent, s.r.o. Bratislava, ProBenefit, s.r.o. Púchov, Zdravie pri práci, s.r.o. Nitra, PZS Slovnaft, a.s. Bratislava, NOVAPHARM, s.r.o. Bratislava).

Zabezpečenie PZS zamestnávateľmi (údaje z výkonu ŠZD)

RÚVZ v SR v rámci výkonu štátneho zdravotného dozoru kontrolovali u zamestnávateľov plnenie povinnosti zabezpečiť PZS pre všetkých zamestnancov, ktorá im vyplýva z cit. zákonov.

PZS dodávateľským spôsobom pokrýva	167 370 zamestnancov
PZS vlastnými odbornými zamestnancami	26 480 zamestnancov
PZS spolu	193 850 zamestnancov

PZS nemajú	203 306 zamestnancov
------------	----------------------

Podľa údajov z výkonu ŠZD je v súčasnosti pokrytých PZS cca 10 % zamestnancov v SR. Tento údaj však možno považovať len za orientačný, vzhľadom na to, že údaje týkajúce sa PZS nie sú za všetkých zamestnávateľov v SR. Údaje sú len za organizácie, v ktorých bol v r. 2007 vykonaný ŠZD.

V r. 2008 RÚVZ v SR pri výkone ŠZD priebežne kontrolujú zabezpečenie PZS zamestnávateľmi v jednotlivých regiónoch.

Záver: Úloha sa priebežne plní.

H) OBLASŤ HYGIENY ŽIVOTNÉHO PROSTRIEDIA

Úlohy č.:

1. Realizovať Akčný plán pre životné prostredie a zdravie obyvateľov SR III s osobitným dôrazom na detskú populáciu (National Environmental and Health Action Plan - NEHAP III)

Plnenie:

Priebežne sa plnia nasledovné aktivity NEHAP III:

- *Zavedenie registra sledovania úrazovosti detí a mladistvých v dôsledku vonkajších príčin* – bola vykonaná analýza súčasného stavu, zmapovanie zdrojov údajov, potencionálnych partnerov, prehľad o typoch existujúcich údajov, porovnanie so situáciou v okolitých krajinách
 - ustanovená interná pracovná skupina, pripravil sa návrh dotazníka na zber údajov o úrazoch detí,
 - vytvorený Národný koordinačný výbor prevencie detských úrazov na MZ SR
 - na základe zákona č. 662/2007 Z.z. o zdravotnej starostlivosti sa zahajujú prípravné práce na vykonávanie zberu údajov o úrazoch,
 - príprava pilotnej štúdie uskutočniteľnosti na zavedenie registra úrazovosti detí a za účelom možnosti získania finančných prostriedkov na jeho realizáciu prostredníctvom Nórskeho finančného mechanizmu.

- *Projekt Kvalita vnútorného ovzdušia v Európskych školách; prevencia a zníženie respiračných ochorení – medzinárodný projekt (Albánsko, Rakúsko, Taliansko, Srbsko, Maďarsko, Slovensko)*- projekt zameraný na zisťovanie vplyvu vnútorného prostredia v školách na respiračné zdravie detí
 - zjednotili sa metodiky meraní, vypracovali a preložili sa dotazníky, zabezpečila sa technická i personálna pripravenosť,
 - bolo vybraných 10 základných škôl v Bratislave (6 škôl) a v Banskej Bystrici (4 školy) a 1000 žiakov,
 - v období 2007/08 na školách prebehli merania vnútorného ovzdušia, u žiakov sa vykonalo meranie vitálnej kapacity pľúc – spirometria,
 - bol vykonaný dotazníkový prieskum o školskom prostredí a triede a o zdravotnom stave dieťaťa,
 - databáza údajov z dotazníkov bola zaslaná na Národný inštitút environmentálneho zdravia v Maďarsku na ďalšie spracovanie a vyhodnotenie,
 - v príprave je preklad tréningového materiálu Zlepšenie kvality vnútorného ovzdušia v školách – podklad pre školenie učiteľov a školského personálu.

- Vydaná príručka WHO v slovenskom jazyku „*Plánovanie ochrany detí pred možnými rizikami*“.

- V príprave je vydanie letáka „Čo robiť počas horúčav“ v rámci aktivít v oblasti dopadov extrémnych výkyvov počasia na zdravie
- V decembri 2007 bola schválená vo vláde SR Národná správa o stave implementácie NEHAP III v SR.
- V roku 2007 bola pripravená Koncepcia štátnej politiky zdravia v SR, ktorá zahŕňa aj problematiku environmentálneho zdravia a je potrebná k plneniu úloh NEHAP III.

Záver: Úloha sa plní priebežne.

2. Posilniť prevenciu expozície hluku v životnom prostredí prostredníctvom mapovania environmentálneho hluku

Plnenie:

- r. 2005 – 2007 – realizácia I. etapy implementácie smernice Európskeho parlamentu a Rady 2002/49/EC týkajúcej sa posudzovania a riadenia environmentálneho hluku,
- príprava odborných usmernení ÚVZ SR k problematike vypracovania strategických hlukových máp, akčných plánov ochrany pred hlukom a poskytovania informácií verejnosti,
- vypracovanie strategických hlukových máp aglomerácie Bratislavy a väčších pozemných komunikácií s prejazdom viac ako 6 000 000 vozidiel za rok (vybrané úseky diaľnic a ciest I. triedy),
- príprava informácie o strategických hlukových mapách podľa článku 10 uvedenej smernice a jej odoslanie Európskej komisii v termíne do 31.12.2007,
- vytvorenie internetovej stránky <http://www.hlukovamapa.sk> za účelom poskytovania informácií zo strategických hlukových máp verejnosti,
- v súčasnosti prebieha príprava akčných plánov ochrany pred hlukom pre aglomeráciu Bratislavy a vybrané úseky diaľnic a ciest I. triedy podľa § 5 ods. 2 písm. c) zákona č. 2/2005 Z. z. o posudzovaní a kontrole hluku vo vonkajšom prostredí s termínom ukončenia do 18.7.2008.

Záver: Úloha sa plní priebežne

3. Realizovať opatrenia na predchádzanie ochoreniam, ktoré súvisia s užívaním pitnej vody a s využívaním prírodných vôd na kúpanie

Plnenie:

- boli a podľa potreby sú nariaďované opatrenia na predchádzanie ochoreniam, ktoré môžu byť podmienené nevyhovujúcou kvalitou pitnej vody a nevhodnými vodami na kúpanie majú charakter obmedzenia až zákazu používania sú nariaďované na základe trvalého a priebežného monitoringu a výkonu štátneho zdravotného dozoru 36 regionálnych úradov verejného zdravotníctva, ich vykonávanie je následne kontrolované,
- boli vypracované usmernenia pre postup regionálnych úradov pri udeľovaní výnimiek na použitie vody, ktorá nespĺňa limitné hodnoty kvality vody v ukazovateľoch železo a mangán,
- opatrenia na predchádzanie ochoreniam, ktoré súvisia s využívaním prírodných vôd na kúpanie majú charakter zákazu využívania vodnej plochy na kúpanie a povinnosti informovať verejnosť,
- bola vykonaná pilotná štúdia k celoslovenského projektu Pokles spotreby pitnej vody z verejných vodovodov a zdravotných dôsledkov, kde bude 10 000 respondentom vybratým náhodným výberom cez Register obyvateľov SR zaslaný dotazník so špecifickými otázkami o spotrebe vody v domácnosti; pilotná štúdia k projektu v súčasnosti sa vyhodnocuje,

- bol vypracovaný a vo vláde SR schválený materiál *Protokol o vode a zdraví k Dohovoru o ochrane a využívaní hraničných vodných tokov a medzinárodných jazier z roku 1992 – Národné ciele*, ktorý v rámci národných cieľov kladie dôraz na prevenciu ochorení súvisiacich s vodou,
- boli pripravené informačné letáky pre laickú verejnosť, upozorňujúcich na riziká súvisiace s užívaním nevyhovujúcej pitnej vody a kúpaním vo vode s nevyhovujúcou kvalitou.

Záver. Úloha sa priebežne a trvale plní.

4. Monitorovanie kvality pitných vôd u spotrebiteľa a kvalitu vôd na kúpanie

Plnenie:

- vykonáva sa monitoring pitných vôd u spotrebiteľa podľa plánu odberu *pitných vôd*,
- boli vypracované výročné správy na základe celoročných výsledkov laboratórnych rozborov odobratých vzoriek vody v rámci monitoringu programom VYDRA v Národnom referenčnom centre pre pitnú vodu pri RÚVZ v Košiciach a tiež bola vypracovaná národná hodnotiacia správa o kvalite pitnej vody dodávanej spotrebiteľom z verejných vodovodov,
- bola pripravená Správa o kvalite pitnej vody na Slovensku za roky 2005 – 2007 podľa pokynov EK, ktorá bude v roku 2008 prvýkrát reportovaná do Európskej komisie,
- vykonáva sa monitoring *vôd na kúpanie* a kontrola na prírodných i umelých kúpaliskách,
- boli spracované podklady RÚVZ po ukončení letnej turistickej sezóny a príprava celoslovenskej hodnotiacej správy o letnej turistickej sezóne,
- prebieha systematická komunikácia s expertmi pracovnej skupiny z Európskej komisie k príprave Správy Slovenskej republiky o kvalite vody určenej na kúpanie podľa požiadaviek Európskej komisie, ktorá hodnotí kvalitu vody na kúpanie na prírodných lokalitách, vyhlásených Krajskými úradmi životného prostredia za vody vhodné na kúpanie v európskom porovnávacom meradle,
- v súčasnosti sa zavádza nový celoslovenský informačný systém pre vodu na kúpanie, ktorý bude zabezpečovať od letnej kúpaciej sezóny 2008 nielen spracovanie údajov o kvalite vody na kúpanie, ale aj poskytovať informácie o kúpaliskách a ich aktuálnom stave pre verejnosť,

Záver: Úloha sa priebežne a trvale plní.

5. Zaviesť informačný systém založený na indikátoroch životného prostredia a zdravia pre potreby monitorovania vývoja a stavu environmentálneho zdravia

Plnenie:

- v minulosti realizovaný ECOEHIS so 17 indikátormi adresovaných prevažne environmentálno-zdravotným rizikám,
- 2004-2005 implementácia informačného systému životného prostredia a zdravia ako ENHIS,
- v rokoch 2005-2007 prebiehal rozšírený medzinárodný projekt ENHIS 2; etabloval rozšírené informácie a vedomosti o systéme zameranom na životné prostredie a zdravie detí,
- projekt bol implementovaný aj v SR prostredníctvom ÚVZ SR a ďalších 22 partnerských inštitúcií z 18 členských krajín spolu s WHO Regionálnym úradom pre Európu a Európskou komisiou,
- dosiahnuté boli na medzinárodnej úrovni dva významné ciele projektu:
 - I. poskytovanie informácií prostredníctvom web-stránky vytvorenej v projekte

<http://www.enhis.org>, ktorá umožňuje rozširovanie a prístup k údajom, indikátorom a relevantnej analýze, aktuálne informácie o správach založených na faktoch (factsheets), prípadové štúdie hodnotenia dopadov na zdravie (HIA) a politické kroky zamerané na environmentálne zdravie detí.

II. vytvorenie správy založenej na indikátoroch životného prostredia a zdravia „Zdravie detí a životného prostredia v Európe: prvotné zhodnotenie“, ktorá využíva základňu informácií z projektu a poskytuje zhodnotenie stavu životného prostredia a zdravia v Európe v rámci 4 regionálnych prioritných cieľov, správa bola prezentovaná na Medzivládnom stretnutí vo Viedni v roku 2007

- bolo zabezpečené sprístupnenie výsledkov projektu prostredníctvom web stránky ÚVZ SR – ako jeden z cieľov medzinárodného projektu ENHIS2 je potrebné zabezpečiť rozširovanie výsledkov, výstupov a významu informačného systému,
- boli realizované prezentácie o informačnom systéme životného prostredia a zdravia na environmentálnej konferencii Enviro-i-fórum vo Zvolene, na vedeckej konferencii Životné podmienky a zdravie na Štrbskom Plese, na celoslovenskej porade riaditeľov ÚVZ SR, RÚVZ SR ako aj na celoslovenskej porade vedúcich odborov OHŽP,
- bol prezentovaný na CEHAPE Task Force mítingu celý proces rozvoja systému ENHIS v podmienkach SR a bol priamo monitorovaný Európskou komisiou pre životné prostredie a zdravie,
- ukončenie projektu ENHIS 2 na medzinárodnej úrovni dňa 31.10.2007,
- prebieha kontinuálna realizácia projektu na národnej úrovni, doteraz boli vykonané nasledovné aktivity v jeho realizácii:
 - vypracovanie národného factsheetu k indikátoru Kvalita vôd na kúpanie v jednotlivých krajoch Slovenskej republiky,
 - organizácia seminára zameraného na prezentáciu výstupov z projektu ENHIS 2 ako aj výsledkov zo správy zostavenej na úrovni krajov SR,
 - odborný preklad 26 indikátorov životného prostredia a zdravia do národného jazyka a žiadosť o udelenie povolenia na ich ďalšie využívanie a publikovanie,
 - zabezpečenie šírenia informácií o informačnom systéme životného prostredia a zdravia prostredníctvom príspevkov v odborných časopisoch (Enviromagazín, ...),
 - v súčasnosti sa realizuje pilotná štúdia tzv. Feasibility Study zameraná na selekciu indikátorov životného prostredia a zdravia na národnej úrovni a je vo finálnom štádiu.

Záver: Úloha sa plní priebežne.

I) LABORATÓRNE ZLOŽKY OBJEKTIVIZÁCIE FAKTOROV ŽIVOTNÝCH PODMIENOK

Úloha č. 1.

Zabezpečovať rozvoj laboratórnych zložiek úradov verejného zdravotníctva.

Plnenie:

Laboratórne odbory na objektivizáciu faktorov životných podmienok sú zriadené na 10 úradoch verejného zdravotníctva. Všetky sú akreditované SNAS-ILAC podľa STN EN ISO/ IEC 17 025:2005 a úspešne prešli procesom reakreditácie alebo dohľadu nad dodržiavaním podmienok akreditácie. ÚVZ SR rozšírilo počet akreditovaných skúšok v oblasti laboratórneho skúšania, fyzikálneho merania, interpretácie výsledkov na 160 laboratórnych skúšok a meraní a 17 postupov odberov vzoriek. Tento počet skúšok znamená, že chemické, fyzikálne a biologické laboratória sú schopné objektivizovať spoľahlivými, presnými a overenými metódami 357 ukazovateľov hygienickej nezávadnosti ovzdušia, vôd,

potravín, kozmetiky, predmetov bežného používania a fyzikálnych faktorov prostredia. Na každom z ostaných 9 vybraných RÚVZ je priemerne akreditovaných 80 laboratórnych skúšok, ktorými sa analyzuje priemerne 140 ukazovateľov kvality životných podmienok obyvateľstva.

Rozvoj laboratórií sa zabezpečoval skvalitnením prístrojového vybavenia laboratórií na plnenie významných úloh vyplývajúcich z plánov úloh, programov a projektov verejného zdravotníctva. Jednou z týchto úloh je úradná kontrola obsahu rezíduí organochlórovaných a organofosforových pesticídov v detskej a dojčenskej výžive podľa smerníc EÚ 2003/13/EC a 2003/14/EC prijatých v rámci dohovoru s krajinami EU o kontrole obsahu rezíduí pesticídov v dojčenskej a detskej výžive. Každoročne sa vyšetrí okolo 80 vzoriek na obsah rezíduí organochlórovaných pesticídov (α -HCH, β -HCH, γ -HCH, HCB, heptachlor, aldrin transheptachlorepoxyd, α -endosulfan, β -endosulfan, dieldrin, endrin, 4,4'-DDE, 4,4'-DDD, 2,4'-DDT, 4,4'-DDT, metoxychlor), organofosforových pesticídov (disulfoton, fensulfoton, omethoate, dimethoate (Σ omethoate a dimethoate), terbufos, cadusafosu, demeton-S-methyl (Σ de-meton-S-methyl demeton-S-methyl sulfone, oxydemeton-methyl), ethoprophos, nitrofen) fipronilu haloxyfopu, fentinu a propyléntiomočoviny. Na stanovenie sa použila plynová chromatografia s využitím detektorov ECD a PFPD, GC/MS a LC/MS/MS. V roku 2007 sa zanalyzovalo 84 vzoriek, stanovilo sa 2520 ukazovateľov, čo predstavuje 5040 analýz. V roku 2008 ÚVZ SR zaviedlo a akreditovalo nové analytické metódy na stanovenie obsahu ďalších pesticídov v detskej a dojčenskej výžive: dichlorvos, diazinon, chlorpyrifos-methyl, pirimiphos-methyl, fenitrothion, malathion, chlorpyrifos, partahion-ethyl, profenosfos, phosalone. Na skvalitnenie analýz a hodnotenia zdravotných rizík z pesticídov v detskej a dojčenskej výžive riešenie bol schválený projekt FICHE č. 2006/018-175.05.03 „Improving analyses and risk assessments regarding residue pesticides na zabezpečenie prístrojového vybavenia a školiacich kurzov v tejto oblasti. Verejné obstarávanie prístrojov sa zabezpečuje prostredníctvom CFKJ na MF SR. ÚVZ SR vypracoval technické požiadavky na prístrojové vybavenie a náplň kurzov pre tento projekt. V súčasnosti je vypísaná verejná súťaž na obstaranie prístrojov v hodnote 393 tisíc EUR. Tieto zariadenia umožnia zaviesť ďalších 100-120 druhov pesticídov a zvýšiť počty kontrolovaných vzoriek detskej a dojčenskej výživy, čím sa zvýši bezpečnosť

Pre plnenie úloh vyplývajúcich z harmonogramu plnenia uznesenia vlády SR č. 1325/2002 na plnenie programu ďalšieho rozvoja ochrany obyvateľstva proti chemickým zbraniam boli laboratóriá vybavené rýchlou a spoľahlivou technikou na zisťovanie prítomnosti nebezpečných chemických látok v tuhých (FTIR) a plyných látok (HAPSITE), detektor na rýchlu identifikáciu biologických toxínov a špeciálne ochranné obleky. Laboratóriá zabezpečovali rýchlu identifikáciu nebezpečných biologických a chemických látok v podozrivých listových zásielkach. ÚVZ SR vyšetril 67 vzoriek podozrivých z obsahu nebezpečných biologických a chemických agens.

Na zabezpečenie projektov a programov verejného zdravotníctva boli laboratóriá vybavené prístrojmi a zariadeniami vo výške cca 5 mil. Sk, ktoré skvalitnia metodické postupy a spresnia výsledky objektivizácie faktorov v životnom a pracovnom prostredí. Tieto prostriedky sa využívajú na riešenie projektov Legionely v zdravotníckych zariadeniach a oddychových zónach, Cyanobaktérie, Minerálne vody a balené vody, Potraviny ošetrované ionizujúcim žiarením, Glutén v diétnych potravinách a ďalšie úlohy štátneho zdravotného dozoru a štátneho potravinového dozoru, ako je analyzovanie kvality pitných vôd, vôd na kúpanie, kvality pracovného, vnútorného a vonkajšieho ovzdušia, kozmetiky a predmetov bežného používania. V rámci riešenia úloh verejného zdravotníctva sa vyšetrí v laboratóriách odborom objektivizácie faktorov životných podmienok ÚVZ SR okolo 10 000 vzoriek ročne, čo predstavuje asi 140 000 analýz za rok. Spolu s laboratóriami ostatných RÚVZ sa počty

vyšetrených vzoriek na ochranu zdravia verejnosti pohybujú okolo 300 000 ročne, pričom počty analýz sa pohybujú okolo 1 milióna ročne.

V spolupráci s laktáriom DFNSP v Bratislave sa sleduje mikrobiologická bezpečnosť, výživová hodnota a chemická kontaminácia materského mlieka od dobrovoľných darkýň a účinnosť pasterizácie materského mlieka v laktáriu. Významné je tiež sledovanie prítomnosti stafylokokového enterotoxínu v pasterizovanom materskom mlieku. Ročne sa zanalyzuje okolo 250 vzoriek materského mlieka. Táto úloha významne prispieva k preventívnej ochrane zdravia novorodencov, nedonosených detí a hospitalizovaných kojencov.

Laboratóriá odboru objektivizácie faktorov životných podmienok riešili v rokoch 2007- 2008 medzinárodný projekt School Environment and Respiratory Health Children, ktorým sa sledovali mikroklimatické podmienky, merala sa prašnosť (hodnota tuhých častíc PM₁₀), obsah CO a CO₂ a odberali sa vzorky na chemickú analýzu formaldehydu, NO₂ a BTEX. ÚVZ SR takto objektivizoval chemické a fyzikálne faktory v 31 triedach na 6 vybraných základných školách v Bratislave a RÚVZ v Banskej Bystrici v 20 triedach na 4 základných školách v svojom spádovom území.

Na objektivizovanie záťaže pracovníkov a obyvateľov fyzikálnymi faktormi sa vykonávajú merania hluku, vibrácií, elektromagnetických polí, osvetlenia a tepelno-vlhkostnej mikroklimy modernými prístrojmi, schopnými rozlíšiť škodlivé úrovne týchto faktorov v životnom a pracovnom prostredí. Ročne sa vo verejnom zdravotníctve zmeria okolo 25 000 fyzikálnych ukazovateľov zdravotnej záťaže.

Na úradoch verejného zdravotníctva sa vybudovala sieť laboratórií na sledovanie peľovej situácie. Sú do nej zapojené ÚVZ SR v Bratislave, RÚVZ v Banskej Bystrici, Žiline, Nitre, Košiciach, Trnave. Peľová situácia sa sleduje vo vegetačnej sezóne už od februára až do konca októbra v pravidelných týždenných intervaloch. Výsledky monitoringu sa vyhodnotia a každý utorok sa zašlú do centrály v Banskej Bystrici. Každý úrad zanalyzuje ročne 270 vzoriek peľových náletov. Výsledky monitoringu sa uverejňujú na webových stránkach úradov a zasielajú sa do tlačových agentúr na uverejnenie v médiách. Na vyžiadanie sa výsledky zasielajú aj pediatrom a alergológom.

Na zabezpečenie odberov vzoriek bola v ÚVZ SR na odbore objektivizácie faktorov životných podmienok 1. 9. 2007 zriadená pracovná skupina pre odbery vzoriek, ktorá realizuje odbery vzoriek vôd na kúpanie, pitných, minerálnych, pramenitých, stolových, povrchových, technologických a odpadových vôd a s nimi súvisiacich matric, vzoriek ovzdušia a sterov z vnútorného a pracovného prostredia a z technologických zariadení, vzoriek pôdy z pieskovísk, vzoriek potravín, lahôdkarských výrobkov, výživových doplnkov, kozmetiky a predmetov bežného používania, vzoriek stráv zo zariadení spoločného stravovania, vzoriek požívatin zo stánkového predaja, vzoriek na kontrolu sterilizačných procesov bioindikátormi a vzoriek sterov na kontrolu dezinfekčných a sanitačných procesov. Akreditácia postupov na odbery vzoriek ovzdušia bola v januári 2008 rozšírená o odbery vzoriek pitných vôd a vôd na kúpanie.

Rozvoj laboratórií sa zabezpečuje aj odborným rastom pracovníkov. Pracovníci chemických, fyzikálnych, biologických a mikrobiologických laboratórií sa zúčastňujú na odborných seminároch a konferenciách, kde prezentujú výsledky laboratórií verejného zdravotníctva. Vzdelávajú sa formou kurzov, školení a konzultácií najmä prostredníctvom Slovenskej zdravotníckej univerzity a ÚVZ SR, ktorý zorganizoval 3 kurzy na odbery vzoriek a monitoring rekreačných vôd. V roku 2007 a 2008 ÚVZ SR zorganizoval seminár o spektrálnych metódach v analytike kovov v požívatinách, vodách a biologickom materiáli a seminár v chromatografických metódach vyšetrovania organických kontaminantov v požívatinách a vodách pre všetkých pracovníkov laboratórií verejného zdravotníctva. V rámci špecializačnej prípravy pre prácu v zdravotníctve absolvovali v roku 2008 štyria

laboratórni pracovníci verejného zdravotníctva špecializačné školenie vo Vyšetrovacích metódach v hygiene životného a pracovného prostredia. ÚVZ SR odborne zabezpečuje kurzy špecializačných školení pre prácu v zdravotníctve laborantov a vysokoškolsky vzdelaných pracovníkov.

Záver: Plní sa priebežne

Úloha č. 2.

Zabezpečovať činnosť národných referenčných centier (NRC) vo verejnom zdravotníctve

Plnenie:

V oblasti objektivizácie faktorov životných podmienok je vo verejnom zdravotníctve zriadených 37 NRC, vrátane NRC pre legionely v životnom prostredí, ktoré bolo zriadené v ÚVZ SR v roku 2007. Všetky NRC pracujú na vysokej odbornej a technickej úrovni, sú akreditované v zmysle STN EN ISO/IEC 17 025. Centrá zabezpečujú chemické, biologické a fyzikálne analýzy faktorov prostredia s vplyvom na zdravie, pre výkon štátneho zdravotného a štátneho potravinového dozoru, pre riešenie programov a projektov verejného zdravotníctva, spolupracujú s medzinárodnými vedeckými a odbornými inštitúciami a plnia úlohy vyplývajúce zo záväzkov EÚ. NRC sú zároveň metodickými centrami pre jednotlivé odborné oblasti vo verejnom zdravotníctve.

NRC pre mikrobiológiu životného prostredia bolo zapojené do činnosti EÚ siete národných referenčných laboratórií členských štátov EÚ v úradnej kontrole potravín podľa čl. 33 ods. 1 nariadenia Európskeho Parlamentu a Rady č. 882/2004 o úradných kontrolách pre oblasť :

- *Listeria monocytogenes* (sídlo komunitného NRC Agence Francaise De Sécurité Sanitaire des Aliments, Maisons-Alfort, FR)
- *Koagulázapozitívne stafylokoky* (sídlo komunitného NRC Agence Francaise De Sécurité Sanitaire des Aliments, Maisons-Alfort, FR)
- *Escherichia coli* vrátane VTEC (sídlo komunitného NRC Instituto Superiore di Sanita, Roma, IT)

NRC sa zúčastnilo medzinárodných štúdií zameraných na štandardizáciu a validáciu EN ISO 6888 – 1,2 a EN ISO 11290-1,2 a bude participovať na štandardizácii referenčnej metódy na stanovenie stafylokokových enterotoxínov v potravinách.

NRC sa podieľalo na riešení medzinárodného projektu „Laboratórna diagnostika salmonel a monitoring výskytu *Salmonella sp.* v mletých mäsových výrobkoch a bylinných čajoch. Od januára sa v mesačných intervaloch vyšetrujú vzorky mletého mäsa a bylinných čajov z distribučnej siete na prítomnosť baktérií rodu *Salmonella*. Cieľom projektu je monitoring salmonel v týchto komoditách za účelom návrhu úpravy legislatívnych kritérií, ako aj overenie alternatívnych metód s referenčnou.

Vedúca NRC pre mikrobiológiu životného prostredia je členkou pracovnej skupiny pre biologické riziká za SR v EK SV PS pre oblasť mikrobiológie potravín. Zúčastňuje sa prípravy legislatívy v oblasti mikrobiologických kritérií na potraviny a pripomienkovania materiálov týkajúcich sa biologickej bezpečnosti potravín (materiály Codex Alimentarius).

Vedúca NRC pre hydrobiológiu je národným reprezentantom medzinárodnej siete na sledovanie a výskum cyanobaktérií CYANONET. V rámci tejto činnosti sa vykonáva prieskum výskytu sinicových (cyanobaktériových) vodných kvetov na rekreačných a vodárenských nádržiach na území Slovenska. Vykonávajú sa komplexné biologické, ekotoxikologické a chemické analýzy cyanobaktériovej biomasy, ktorá môže byť nebezpečná produkciou toxínov a alergénov a ohrozovať zdravie rekreatantov na prírodných kúpaliskách a najmä obyvateľstvo zásobované pitnou vodou upravovanou z povrchových zdrojov

(vodárenských nádrží) ohrozených premnoženými cyanobaktériami. Laboratórium v ÚVZ SR je jediným laboratóriom na Slovensku, ktoré vykonáva takúto komplexnú diagnostiku cyanobaktérií akreditovanými metódami. Sledovanie výskytu týchto organizmov a prognózy ich rozvoja sú jednou zo základných požiadaviek Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2006/7/ES o riadení kvality vody určenej na kúpanie pri vytváraní profilu každej prírodnej rekreačnej lokality vyhlásenej za kúpaciu oblasť.

NRC pre hydrobiológiu a NRC pre mikrobiológiu životného prostredia vyvinuli nové metódy polymerázovej reťazovej reakcie na rýchlu a spoľahlivú diagnostiku patogénnych baktérií *Escherichia coli O157:H7*, *Listeria monocytogenes* a *Legionella pneumophila* izolovaných zo životného prostredia. V súčasnosti sa overuje nová primerová sada, ktorá umožní spoľahlivé rozlíšenie všetkých doteraz známych genotypov améb rodu *Acanthamoeba*, ktoré sú nebezpečným faktorom a významným indikátorom kvality hygienickej prevádzky umelých bazénov. Podarilo sa zaviesť test patogenity améb na bunkových kultúrach, čo významne prispeje k určeniu závažnosti nálezov améb v bazénových vodách kúpalísk.

Vedúci NRC pre neionizujúce žiarenie zastupuje Slovenskú republiku v pracovnej skupine pre limitné hodnoty vystavenia širokej verejnosti elektromagnetickým poliam pre Odporúčanie Rady 1999/519/ES.

NRC pre legionely v životnom prostredí bolo v roku 2008 zaradené do siete 33 krajín EU/EFTA a kandidátskych krajín projektu EWGLINET (European Working Group for Legionella Infections) na externé sledovanie kvality analýz legionel vo vodách v medzinárodnej EQA (Environmental Quality Analyses) schéme. NRC je jediným laboratóriom na Slovensku, ktoré akreditovanými metódami dokáže izolovať a sérologicky identifikovať legionely v životnom prostredí. Túto možnosť využíva pri hygienickej kontrole prevádzky umelých kúpalísk, soľných jaskýň, zdravotníckych zariadení, klimatizovaných budov určených pre verejnosť a tiež pracovného prostredia v prevádzkach s výskytom vodných aerosólov.

Laboratóriá národných referenčných centier sa vybavujú potrebnou prístrojovou technikou a materiálom potrebným na zabezpečenie ich prevádzky a ďalší rozvoj.

Každé NRC organizuje 1-2 krát ročne konzultačné dni pre odborníkov verejného zdravotníctva v svojej oblasti, na ktorých sa konzultujú a riešia odborné problémy, prezentujú sa nové laboratórne metódy a výsledky objektivizácie faktorov životných podmienok s cieľom ochrany zdravia verejnosti. V dňoch 6. a 7. 3.2008 sa konali na ÚVZ SR dni národných referenčných centier, na ktorých prezentovali svoju činnosť a najnovšie výsledky výskumu národné referenčné centrá v oblasti objektivizácie faktorov životných podmienok a lekárskej mikrobiológie.

Záver. Plní sa priebežne